

DET PSYKOLOGISKE FAKULTET

**Ressurser som beskyttelse? Psykososiale vansker blant ungdommer i ulike
familiestrukturer**

HOVEDOPPGAVE

profesjonsstudiet i psykologi

Anne Kari Jekteberg Nordpoll

Vår 2020

Forord

Gjennom studiet har jeg latt meg interessere av familiens kraft og dynamikk som formende for det enkelte menneske. Jeg har forstått mer av velsignelsen ved å ha en stabil ramme for starten og viktige, definerende år tidlig i livet. Likevel har jeg savnet fokus på barn og unge som er en uskyldig part i mange brutte, nære relasjoner og som får ufortjent lite oppmerksomhet mtp. hvordan det er å oppleve foreldres samlivsbrudd, og hva livet kan by på av utfordringer som følge av dette. Jeg vil derfor takke Nora Wiium for at du gjorde det mulig å gjennomføre denne studien, og da utfra et positivt perspektiv med grunnleggende tanke om ungdommer som sterke, ressursinnhavende bidragsyttere i samfunnet vårt. Takk også for usedvanlig god veiledning – du er en inspirasjon til dyktighet og integritet i arbeidet du gjør.

Takk til Frode Thuen som har inspirert meg til mitt opprinnelige interessefelt med skilsmissegforskning, og lagt til rette for at dette har latt seg kombinere med perspektivet fra positiv ungdomsutvikling som kanskje kan tilføre noe nytt til den allerede eksisterende forskningen på feltet. Takk også for dine klare tilbakemeldinger, noe som har vært til god hjelp og som jeg tror også vil kunne være en styrke i senere arbeid.

Takk, kjæreste Kristoffer Skjerve for din støtte gjennom studiet og som akkurat før studieslutt ble min fantastiske ektemann. Takk for din tålmodighet, interesse og støtte i arbeidet med å bli psykolog.

Bergen, 28.05.20

Abstract

The time of youth is associated with numerous psychosocial difficulties. Youth's family structure has been shown to be interconnected with psychosocial difficulties. Internal and external developmental resources within the field of Positive Youth Development (PYD) have proved to have a protective effectiveness on psychosocial difficulties. The current study attempts to explore 1) whether there is an association between family structure (living with both parents or not) and psychosocial difficulties (sadness and suicide attempts), 2) whether there is an association between developmental resources and psychosocial difficulties, and 3) whether developmental resources have a moderating effect on the relationship between family structure and psychosocial difficulties. In order to investigate the three mentioned problems, analysis of frequency, correlation and regression was executed on a sample from an Upper Secondary School in Bergen, Norway ($N=591$), 260 boys and 326 girls, all of them being between 15-19 years old. The correlation analysis showed a positive association between family structure and psychosocial difficulties, and a negative association between developmental resources and psychosocial difficulties. The analysis of regression did not show any effects of interaction between family structure and developmental resources on psychosocial difficulties. However, there were significant main effects for both family structure and developmental resources, in tune with the correlation analysis. This might indicate that all youth can benefit from having access to resources, regardless of their family structure. The current finding can inform politics and programmes developed to promote healthy psychological health amongst youth in Norway.

Keywords: Developmental resources, family structure, youth, psychosocial difficulties, sadness, suicide attempt.

Sammendrag

Ungdomstiden er forbundet med en rekke psykososiale vansker, og ungdommers familiestruktur har vist seg å ha sammenheng med disse vanskene. Interne og eksterne utviklingsressurser innen feltet positiv ungdomsutvikling har vist seg å ha en beskyttende effekt for psykososiale vansker. Denne studien forsøker å utforske 1) om det er sammenheng mellom familiestruktur (bor med begge foreldre eller ikke) og psykososiale vansker (tristhet og selvmordsforsøk), 2) om det er sammenheng mellom utviklingsressurser og psykososiale vansker, og 3) om utviklingsressurser kan ha et modererende forhold på sammenhengen mellom familiestruktur og psykososiale vansker. For å undersøke de tre problemstillingene ovenfor ble det utført frekvens-, korrelasjon- og regresjonsanalyser på utvalget fra en Videregående skole i Bergen ($N=591$), 260 gutter og 326 jenter, alle mellom 15-19 år.

Korrelasjonsanalysen viste en positiv sammenheng mellom familiestruktur og psykososiale vansker, samt negativ sammenheng mellom utviklingsressurser og psykososiale vansker. Regresjonsanalysene viste ingen interaksjonseffekt mellom familiestruktur og utviklingsressurser på psykososiale vansker. Det var likevel signifikante hovedeffekter for både familiestruktur og utviklingsressurser, i tråd med korrelasjonsanalysen. Dette kan tyde på at alle ungdommer har utbytte av å ha tilgang på ressurser, uavhengig av familiestruktur. Funnet kan informere politisk føring og programmer som er utviklet for å fremme sunn psykisk helse blant ungdommer i Norge.

Nøkkelord: Utviklingsressurser, familiestruktur, ungdom, psykososiale vansker, tristhet, selvmordsforsøk.

FORORD	1
ABSTRACT	2
SAMMENDRAG	3
INNLEDNING	5
PSYKOSOSIALE VANSKER OG FAMILIESTRUKTUR.....	7
POSITIV UNGDOMSUTVIKLING	9
UNGDOMSTILTAK I NORSK KONTEKST	10
TEORETISK PERSPEKTIV	12
TIDLIGERE FORSKNING PÅ FAMILIESTRUKTUR, PSYKOSOSIALE VANSKER OG UTVIKLINGSRESSURSER	17
PROBLEMSTILLINGER OG HYPOTESER	20
METODE	21
UTVALG	21
PROSEDYRE.....	22
STATISTISKE ANALYSER.....	22
RESULTATER	23
DESKRIPTIVE ANALYSER.....	23
KORRELASJONSANALYSER.....	27
FAMILIESTRUKTUR, UTVIKLINGSKATEGORIER OG TRISTHET: LOGISTISK REGRESJONSANALYSE	31
DISKUSJON	35
GENERELLE FUNN	35
FAMILIESTRUKTURER OG PSYKOSOSIALE VANSKER	37
UTVIKLINGSRESSURSER OG PSYKOSOSIALE VANSKER	37
MODERERENDE EFFEKT AV UTVIKLINGSRESSURSER PÅ SAMMENHENG MELLOM FAMILIESTRUKTUR OG PSYKOSOSIALE VANSKER.....	39
BEGRENSNINGER OG ANBEFALINGER	41
IMPLIKASJONER FOR FORSKNING, POLITIKK OG PRAKSIS.....	42
KONKLUSJON	44
REFERANSER	46
APPENDIKS A	51
APPENDIKS B	52

Innledning

Det har de siste årene vært en økning av psykososiale vansker blant ungdom, da spesielt hos jenter (FHI, 2018; Merikangas et al., 2010; NOVA, 2017). Forskning har vist at det kan være flere faktorer som påvirker denne økningen, blant annet høyere frekvens av skilsmisse, og dermed endringer av familiestruktur (Naevdal & Thuen, 2004; Thuen, Breivik, Wold, & Ulveseter, 2015; Ulveseter, Breivik, & Thuen, 2010). Ulike familiestrukturer har også vist seg å ha sammenheng med helse og helseplager (Bor, Dean, Najman, & Hayatbakhsh, 2014; Evans et al., 2004; Johansen, Rasmussen, & Madsen, 2006; Novak, Ahlgren, & Hammarstrom, 2006; Ulveseter et al., 2010). Forskning innen Positiv Ungdomsutvikling har sett at ungdommers muligheter og ressurser kan ha betydning for psykososiale vansker (Amato, 2000; Benson, 2007; Bronfenbrenner, 1986; Fulkerson et al., 2006; Leffert et al., 1998; Wiium & Dimitrova, 2019). Retningen positiv ungdomsutvikling som et felt innen utviklingspsykologi har funnet at utviklingsressurser blant ungdom kan beskytte mot, og til og med redusere psykososiale vansker (Benson, 2007; Fulkerson et al., 2006). Dette perspektivet vil være fokus for oppgaven.

Ungdomstiden er forbundet med en rekke psykososiale vansker. Vanskene oppstår i en tid i livet preget av et spenn mellom ønske om større autonomi, og å stå for egne, selvstendige beslutninger. Det er blitt gjort forskning for å identifisere de mest fremtredende psykososiale vanskene hos ungdom, samt følgene av disse (Evans et al., 2004; Levy, 2019; Novak et al., 2006). Ifølge Verdens Helseorganisasjon (WHO) utgjør mental helse og psykiske tilstander 16% av sykdomsbyrden og skader for mennesker mellom 10-19 år (WHO, 2020). Mange funn tyder på at byrden av mentale helseproblemer er en økende trend hos unge, spesielt når det gjelder internaliserte problemer (Bor et al., 2014; FHI, 2018; NOVA, 2017; Potrebny et al., 2019; Potrebny, Wiium, & Lundegard, 2017). Det har blitt observert en økning i symptomer på psykiske lidelser hos jenter fra 15.7% (2011) til 19.7% (2016) (NOVA, 2017).

Noen studier har sett på forekomst av psykiske lidelser i et lengre perspektiv og har funnet at livstidsforekomst av psykiske lidelser i USA var 45% for barn i alderen 6-8 år og 50% for tenåringer (Merikangas et al., 2010). Dette kan tyde på at tenårene er en kritisk alder, og at tenåringer utgjør en spesielt viktig aldersgruppe når det gjelder utvikling av psykososiale vansker og psykiske lidelser. Det er derfor viktig å identifisere faktorer som bidrar til å fremme denne utviklingen, eller like viktig: å studere faktorer som kan hindre den.

Begrepet psykososiale vansker blir ofte brukt i pedagogisk sammenheng (Statped, 2019), men som et romslig begrep. Betegnelsen psykososiale vansker vil si psykiske plager som har sin årsak i relasjoner mellom mennesker, og kan være atferds- eller tilpasningsvansker, problematferd, emosjonelle og sosiale problem (Befring og Tangen (2004) referert i (Myklebust, Kvalsund, & Langøy, 2016). Psykososiale vansker er ikke en sykdom eller en lidelse i seg selv, men kan være risikofaktorer for å utvikle psykiske og fysiske problemer senere, samt nedsatt trivsel og livskvalitet både på lang- og kort sikt (Potrebny et al., 2019; Thuen et al., 2015). Dette viser til personer som er evnemessig innenfor normalområdet. Den psykiske dimensjonen omfatter blant annet den kognitive og emosjonelle kompetansen som er bygd opp av tanker, følelser og personlighet. Den sosiale komponenten vil innbefatte de sosio-materielle forhold som for eksempel utdanning, økonomi, nettverk, familie, boforhold og kriminalitet. Det har vist seg at familie og familiens struktur, er en viktig sosial faktor når det gjelder psykososiale vansker (Fulkerson et al., 2006; Leffert et al., 1998; Novak et al., 2006). Det er den unike kombinasjonen av psykiske og sosiale faktorer som til sammen kan bidra til å danne psykososiale vansker (Nygren, 1996). Interaksjonen mellom de beskrevne sosiale forhold og hvordan en bestemt person håndterer disse emosjonelt og kognitivt, vil derfor utgjøre personens psykososiale fungering, og da også psykososiale *vansker* (Svartdal, 2018). Eksempelvis kan søsken ha omtrent de samme sosiale faktorene i livet, men kan likevel ha svært ulik grad av psykososiale vansker, alt etter hvordan

de kognitivt og emosjonelt forholder seg til det sosiale miljøet rundt seg; interaksjonen mellom psykiske og sosiale faktorer som er unik for hver av dem. Samspillet mellom risiko- og beskyttelsesfaktorer er avgjørende for om barnet eller ungdommen utvikler psykososiale vansker og problemer.

Psykososiale vansker og familiestruktur

En del av et bilde med psykososiale vansker blant ungdom, er tidvis farget av at ungdommer lever i ulike familiestrukturer. Det har vist seg at barn som vokser opp i familier med skilte foreldre, rapporterer høyere grad av subjektive helseplager (Amato, 2000) og har høyere forekomst av atferd som utgjør en større helserisiko sammenlignet med de som vokser opp i familier med gifte foreldre (Thuen et al., 2015). Dette inkluderer blant annet røyking, bruk av alkohol, dårlig fysisk helse (Thuen et al., 2015; Ulveseter et al., 2010), tristhet, selvmord og dødelighet (Weitof, Hjern, Haglund, & Rosen, 2003).

Det har i forskningen vært en oppfatning om at effektene av vanskelige hendelser (ulykker, død, foreldres skilsmisse, fravær av foreldre, eksponering for rusmidler, psykopatologi hos foreldre, osv.), og påfølgende skjevheter i tilpasningen hos barn og unge, er vist å være høyest umiddelbart etter hendelsen og å reduseres deretter. Dette viste seg utfra en studie gjort på grunnlag av rapporterte vanskeligheter i barndom etterfulgt av å utvikle psykiatriske diagnoser og varigheten av disse (Kessler, Davis, & Kendler, 1997). Det var en gjennomgående sammenheng mellom å utvikle stemningslidelser, angstlidelser, avhengighetslidelser, utageringslidelser, og (blant annet) skilsmisse blant foreldre. Det var likevel ikke signifikant sammenheng mellom skilsmisse og varigheten av stemningslidelser, angstlidelser, avhengighetslidelser og utageringslidelser (Kessler et al., 1997). Dette kan tyde på at i tilfeller der barn gjennomgår foreldrenes skilsmisse, er det sannsynlig at dersom det oppstår vansker, vil de vise seg nært i tid etter hendelsen og at den umiddelbare tiden etter samlivsbruddet kan være kritisk.

Annen forskning indikerer effekter av samlivsbrudd lengre frem i tid. En longitudinell cohort-studie gjort på en norsk populasjon over 17 år, fant at barn med skilte foreldre kom mindre gunstig ut av helserelaterte atferder som alkoholforbruk, ernæringsvaner, røyking og fysisk aktivitet. Dette gjaldt også for selvrapportert helse og subjektive helseplager. Denne studien pekte både på helseatferd sin signifikante assosiasjon med foreldrenes sivilstatus, i tillegg til at det viste seg at disse effektene holder seg stabile over en periode på 17 år (fra 13-30 år) (Thuen et al., 2015). Dersom vansker oppstår nært i tid etter skilsmissen som Kessler et al. (1997) fant, kan det tenkes at vanskene kan være til stede i lengre tid; i dette tilfellet over 17 år. Det kan være grunn til å tro at skilsmisse ugunstig-gjør en gruppe barn over lang tid som kan gi økt helserisiko, skape ufordelaktige ulikheter for psykisk og fysisk helse i befolkningen, også mulig redusert levetid.

Per 2019 var 21% av den norske befolkningen under 18 år (SSB, 2018). Videre var det i 2017 over 20 000 barn som opplevde at foreldrene enten ble skilt eller separert (Bufdir, 2015). Det finnes ikke statistikk for hvor mange samlivsbrudd fra samboerskap det er i Norge, men det er plausibelt å tro at enda flere enn barn av de som juridisk sett blir skilt, blir berørt av de tidligere nevnte effektene for helse og u-helse. Dette angår med andre ord en stor gruppe (unge) mennesker i Norge. Andelen barn som bor med begge foreldrene, synker jo eldre barna blir. I sitt første leveår, bor nesten 90% av norske barn sammen med begge foreldrene sine. Blant 17-åringene som bor hjemme, er andelen ca. 60% (Bufdir, 2015), der det antas at grunnen til at de ikke bor med begge foreldre, er hovedsakelig grunnet samlivsbrudd hos foreldre. Dette tyder på at ungdomsgruppen i befolkningen er særlig berørt av fragmenterte familiestrukturer.

I sin meta-analyse som tok for seg forskning på konsekvensene av skilsmisse for barn og voksne på 90-tallet, konkluderte Amato (2000) med at voksne og barn fra skilte familier rapporterte lavere på en rekke ulike indikatorer for trivsel enn den motsatte gruppen som var

fra familier med gifte par. Amato (2000) fant også at selvbebreidelse hos barna i etterkant av en skilsmisse, var relatert til et spekter av problemer hos barn: depresjon, eksternaliserende problemer og redusert følelse av egenkompetanse.

I Amatos (2000) oppsummering, blir også ressurser belyst som viktige beskyttende faktorer, noe som støttes av flere forskningsfunn senere på 2000-tallet. Utfra et mer positivt ressursperspektiv, *positiv ungdomsutvikling*, vil ressurser og muligheter som er tilgjengelig for disse barna være avgjørende for i hvilken grad barna blir påvirket av familiesituasjonen. Det kan derfor tenkes at ressurser som eksempelvis støtte hjemme og på skole, kan være beskyttende mot en negativ utvikling for disse barna (Fulkerson et al., 2006; Shek, Dou, Zhu, & Chai, 2019).

Positiv ungdomsutvikling

I de senere år har ungdomsforskningen tatt en ny retning og ungdommer har blitt sett i et annet lys enn de tradisjonelt sett har, men negative assosiasjoner. Den nyere forskningen anser ungdommer for å inneha ressurser dels i miljøet rundt seg, i kultur og omgivelser, og dels inne i seg selv. Dette har blitt et helt fagfelt innen psykologien- såkalt positiv ungdomsutvikling, eller det som på engelsk blir kalt *Positive Youth Development (PYD)*. Her antas det at en positiv utvikling har en nær forbindelse med ungdommers utviklingsressurser. Med andre ord, desto flere ressurser ungdommen har tilgang til, desto mer er det som ligger til rette for en god og sunn utvikling (Benson, 2007; Shek et al., 2019). Dette gir rom for å anta at de ulike ressursene forbundet med en positiv ungdomsutvikling, kan ha beskyttende effekt på ungdommen.

For at positiv utvikling i ungdomsårene skal bli fremmet, er en aktiv interaksjon mellom ungdommene og deres kontekster grunnleggende (Wiium & Dimitrova, 2019). Resultater fra en studie gjort av Chen, Wiium, Dimitrova, and Chen (2017) viste en positiv

sammenheng mellom faktorene familie, skole og støtte/grensesetting fra samfunnet, og studentengasjement. Ungdommer som hadde en lærer de opplevde brydde seg om en, styrket sammenhengen mellom samfunnsstøtte og atferdsengasjement. Grensesetting i skolen i form av klare regler og konsekvenser, styrket sammenhengen mellom faktorene grensesetting i familien og det affektive engasjement (en følelsesmessig tilknytning til engasjementet). Det tyder altså på at sosial støtte bidrar til en positivt utviklende interaksjon med ungdommens opplevde støtte fra samfunnet, som igjen fører til atferdsengasjement hos ungdommen. Samme positive sammenheng ble funnet mellom grensesetting i skolen og grensesetting i familien, som kan tenkes å føre til et affektivt engasjement. Det er likevel ikke sikkert det er en klar kausalitet i disse sammenhengene, i og med at det er en kontinuerlig dynamisk interaksjon mellom ungdommen, samfunnet, skolen og hjemmet. Chen et al. (2017) viser at det ikke bare er sosial støtte som fostrer en positiv interaksjon og utvikling hos ungdommen, men at sosial grensetting i skole, familie og samfunn kan være vel så viktig bidragsyter i en positivt utviklende interaksjon. I tråd med oppfatningen om en aktiv interaksjon mellom ungdommer og deres kontekster, hevder Benson (2007) at de sentrale elementer for teorien om utviklingsressurser, er 1) oppfattelser om personen som er under utvikling, 2) konteksten personen er rotfestet i, og 3) den dynamiske interaksjonen mellom disse to.

Man kan utfra dette anta at ressursene vil kunne danne en beskyttelse eller resiliens for psykososiale vansker hos barn av skilte foreldre. Det er nettopp dette som vil bli undersøkt i denne oppgaven – kan sammenheng mellom familiestruktur og psykososiale vansker modereres av utviklingsressurser?

Ungdomstiltak i norsk kontekst

I Norge finnes det mange ressurser på ulike nivå i samfunnet rettet mot ungdommer og utvikling av familieressurser. Ungdommer blir utrustet gjennom skolen, fritid, og gjennom den offentlige samtale i media. Disse blir gitt både på generelt grunnlag, men også rettet

spesifikt mot barn ved foreldres skilsmisse. Eksempel på dette er obligatorisk krav om mekling med foreldrene som konfliktforebyggende, i tillegg til intervensjoner i form av PIS-grupper på skolen. PIS står for Plan for Implementering av Samtalegrupper for skilsmissebarn i skolen (Lofthus & Skorpen, 2016). Ifølge Lofthus and Skorpen (2016) har gjennom tidligere forskning vist at skilsmissegrupper har en viktig helsefremmende effekt. Støttegrupper ved skilsmisse har resultert i økt trygghet og selvtillit i tillegg til en større forståelse for skilsmissen og de involverte. Ulike lavterskeltilbud som *Helsestasjon for ungdom* mellom 13-23 år, har som intensjon å være både helsefremmende og å bistå ungdommer både når det gjelder fysisk-, seksuell- og mental helse (Bergen Kommune, 2019). Det er også tilrettelagt for styrking av familier gjennom *Familievernkontorene*, en ressurs for familier som inkluderer råd og veiledning tilpasset familiens behov. Dette er en ressurs rettet direkte mot barnet eller ungdommen, men også indirekte gjennom foreldre og foresatte (Bergen Kommune, 2020). *Barnevernet* har også en unik rolle når det gjelder å verne om barn og gjøres utfra barnevernloven. Barnevernet skal tilse at barn og unge som lever under vilkår som kan være skadelig for deres helse og utvikling, blir hjulpet og gitt omsorg på riktig tidspunkt (Regjeringen, 2020).

På et universelt forebyggingsnivå har man eksempelvis *Livsmestring* som utgjør en tredjedel av den overordnede læreplanen per nå (Prebensen & Hegstad, 2017) og blir definert som følgende i rapporten fra Landsrådet for Norges barne- og Ungdomsorganisasjoner (LNU):

«Å utvikle ferdigheter og tilegne seg praktisk kunnskap som hjelper den enkelte til å håndtere medgang, motgang, personlige utfordringer, alvorlige hendelser, endringer og konflikter på en best mulig måte. Å skape trygghet og tro på egne evner til å mestre også i fremtiden» (Prebensen & Hegstad, 2017).

I tillegg til forebygging nevnt på gruppe-, individ-, og universelt nivå, er det også økonomiske *tilskuddsordninger* som blant annet skal hindre barnefattigdom, vold og overgrep, og forebygging av å frafall i videregående skoler.

Alle de nevnte eksemplene hittil er ressurser etablert på statlige initiativer, men det finnes også flere private aktører med ressursbyggende arbeid for barn- og unge. Eksempler på dette er Blå Kors, Mental Helse og Kirkens SOS som i høy grad blir drevet av frivillighet som henholdsvis aktivitetstilbud, støtte og selvmordsforebygging.

Med så utbredt søkelys på å bygge og tilby ressurser for ungdommer i Norge, skulle man tro at ulikhetene referert til i den tidligere forskningen, vil være minimale. Altså, med så mange ressurser tilgjengelige skulle man kunne forvente at forskjellene mellom delt og samlet familiestruktur er tilnærmet ikke-eksisterende. Er det slik?

Ved inngangen av 2019 bodde det 1 122 508 personer under 18 år i Norge, tilsvarende 21,1% av Norges totale befolkning. Det er uvisst akkurat hvor mange av disse som er ungdommer, men på et eller annet tidspunkt vil alle disse være på et ungdomsstadium som kan være en kritisk og formende fase av livet, som kan få en stor innvirkning på psykososiale vansker. For å kunne forstå hva nøklene til en positiv utvikling av ungdommer kan være, er det hensiktsmessig å se på de allerede etablerte teoretiske perspektivene som beskriver en positiv ungdomsutvikling.

Teoretisk perspektiv

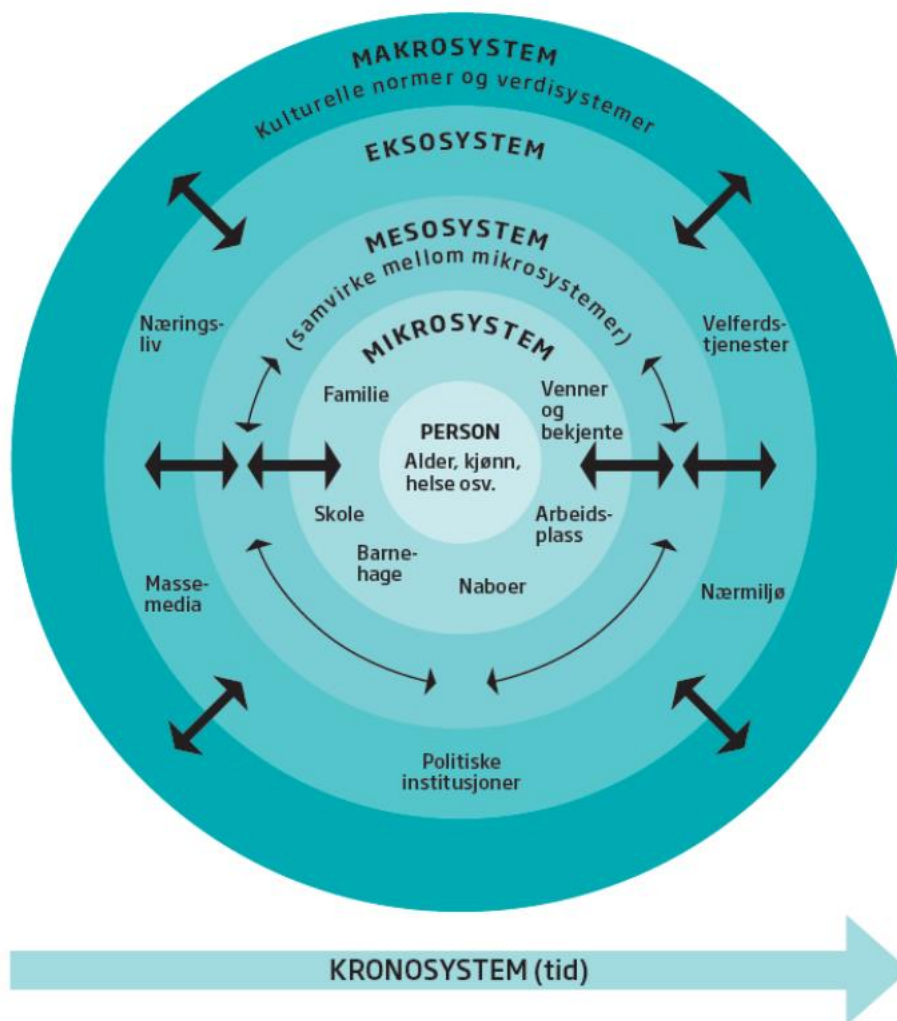
Positive Youth Development (PYD) kommer som et nytt perspektiv som følge av ulike tidligere retninger i ungdomsforskningen: 1) ungdommer som «mangelfulle» og noe som bør repareres, 2) en humanistisk og positiv vinkling der ungdommer har menneskelige styrker og potensiale, og 3) et mer økologisk perspektiv hvor man ser viktigheten av miljøet ungdommen befinner seg i (Shek et al., 2019). Noe av det som utgjør PYD i dag, er blant

annet «40 developmental assets» (Benson, 2007), som vil bli omtalt som 40 utviklingsressurser i denne oppgaven. Disse er både noe ungdommen bærer med seg og som finnes utenfor den enkelte ungdom, i dens miljø. Dette er et av flere perspektiver innen positiv psykologi anvendt på ungdom som gruppe. 40 utviklingsressurser har til felles med andre perspektiver for positiv ungdomsutvikling den teoretiske vektleggingen av a) styrkene hos unge mennesker, b) plastisitet i utviklingen, og c) viktigheten av interne- og eksterne utviklingsressurser (Shek et al., 2019). Interne utviklingsressurser kan for eksempel være sosial kompetanse mens eksterne utviklingsressurser kan generelt bli beskrevet som støtte og mulighetene som samfunnet tilbyr ungdommer.

Sammensetningen av ressurser kan forklares utfra et økologisk system, og Bronfenbrenner (1986) sin økologiske modell har blitt brukt som teoretisk rammeverk for å forklare hvordan faktorer på forskjellige nivå kan virke inn på utvikling.

Økologisk utviklingsmodell

Urie Bronfenbrenner (1986) skildrer en utviklingsøkologisk modell som forklarer hvordan utvikling fremmes eller hemmes av gjensidig interaksjon mellom fire systemer som befinner seg i samfunnet. Disse blir kategorisert som mikro-, meso-, ekso- og makrosystemene. Individet befinner seg innerst i sentrum av alle systemene. Se Figur 1 for illustrasjon.

Figur 1. Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell (Helsedirektoratet, 2015).

Mikrosystemet er systemet som befinner seg tettest på ungdommen og som er individet er i direkte kontakt med og under påvirkning av.

Mesosystemet innbefatter en samhandling mellom ulike mikrosystem til sammen utgjør mesosystemet. Samarbeidet mellom hjem og skole kan være et eksempel fra praksis som fungerer i et mesosystem.

I *eksosystemet* er individet ikke deltakende, men eksosystemet kan likevel påvirke individet. Disse systemene er «eksterne» for ungdommen og kan for eksempel være foreldrenes sosiale nettverk og foreldrenes arbeidsplass.

Makrosystemet sine faktorer som utgjør det ytterste, har en evne til å prege alle systemene i modellen og binde dem sammen. Dette er fordi makrosystemet reflekterer lover, verdier, normer og ritualer, altså den kulturelle konteksten og samfunnets rammer i ungdommens kontekst.

Det er et femte system, *Kronosystemet*, som representerer den kronologiske, tidsmessige komponent i et individ sin utvikling i sitt liv. Dette kan tenkes å være synonymt med kronologisk alder. Bronfenbrenner trekker frem kronosystemet som spesielt viktig i overganger og klassifiserer derfor overganger i to grupper: normative (skolestart, pubertet, starten på arbeidslivet, inngåelse av ekteskap, pensjonsalder) og ikke-normative (død eller alvorlig sykdom i familien, skilsmisse, flytting, vinne i lotto) (Bronfenbrenner, 1986).

Som nevnt, kan Benson (2007) sine 40 utviklingsressurser deles inn i to hovedkategorier: interne- og eksterne utviklingsressurser, der det tenkes at en ungdoms tilpasning etter individuelle behov og ytre krav, gjør det mulig å oppnå tilfredsstillende og effektiv fungering. Utviklingsressursene betyr her individuelle styrker og ressurser i miljøet rundt. Det er klassifisert 20 interne- og 20 eksterne ressurser i Benson sin modell. Hver av disse blir slått sammen i fire kategorier. På norsk er disse oversatt til «forpliktelse til å lære», «positive verdier», «sosial kompetanse» og «positiv identitet», henholdsvis. De interne utviklingsressursene henviser til de positive trekkene hos et individ, eksempelvis evner eller kompetanser. Den norske oversettelsen for de eksterne er følgende: «støtte», «myndiggjøring», «forventning av grenser» og «konstruktiv bruk av tid». Disse viser til positive funksjoner i samspillet mellom unge mennesker og ulike sosiale systemer (for eks. familie, skole og nabolag) (Benson, 2007; Shek et al., 2019). Se appendiks 1 og 2 for detaljer.

Utviklingsteori (engelsk: Developmental Systems Theory) foreslår at det er en toveis-dynamikk av påvirkning mellom individet og dets miljø. Brandstadter (1998) referert i

(Benson, 2007), beskriver dette ved at individet er både den aktive produsent, men også produktet av sin egen ontogenese, altså struktur og tilblivelse. Utviklingsteori forklarer denne toveis-dynamikken med at det er en reguleringsprosess som følge av handlinger i kontekster ovenfor individet, men også som følge av handlinger fra individet ovenfor sine kontekster (Benson, 2007). Disse kontekstene kan eksempelvis være vennegrupper, familie, skole og nabolag.

Utviklingsressursene representerer de to innerste sirklene i den økologiske utviklingsmodellen, mikro- og mesosystemene, og vil bli undersøkt i sammenheng med familiestruktur og psykososiale vansker. Utviklingsteorien sett i sammenheng med oppgavens formål, gir grunn til å tro at de ulike variablene i mikrosystemet (familiestruktur, støtte, myndiggjøring, forventning og grenser, og konstruktiv bruk av tid), de ulike variabler i mesosystemet (samspillet mellom ressursene i mikrosystemet) og individet (grad av psykososiale vansker, alder og kjønn) vil ha en unik interaksjonseffekt.

Det forventes en betydelig relasjon mellom familiestruktur og psykososiale vansker, der barn som ikke bor med begge foreldre rapporterer flere vansker. Det forventes også at utviklingsressurser kan moderere denne relasjonen, hvor disse barna kan rapportere færre psykososiale vansker fordi de har tilgang til ressurser som kan ha påvirkning/kompensere for effekten av familiestrukturen de har hjemme. Det forventes at å ikke bo med begge foreldre kombinert med få utviklingsressurser, kan gi høyere nivåer av psykososiale vansker.

Sammenhengene nevnt mellom familiestruktur og psykososiale vansker, kan plasseres innenfor Bronfenbrenners teoretiske rammeverk der familiestruktur og utviklingsressursene befinner seg hovedsakelig i to systemer; mikrosystemet og mesosystemet. I dette rammeverket, kan man se psykososiale vansker som følge av interaksjon mellom individet og

familiestruktur, støtte, myndiggjøring, osv., men også i interaksjon mellom de ulike bidragsyttere i mikrosystemene; mesosystemet.

Sett utfra modellen, kan man si at brudd i familiestabilitet medfører en endring i ungdommens mikrosystem, og kan utgjøre en belastning i mikrosystemet. Siden mikrosystemet får en endret struktur, vil mesosystemet automatisk få en annen dynamikk, ettersom det består av de ulike faktorene i mikrosystemet til sammen. Mesosystemet er kun virkningsfullt dersom det er interaksjoner i minst to faktorer i mikrosystemet til ungdommen. Ettersom mesosystemet gjenspeiler sammensetningen av mikrosystemet, kan mesosystemet også ha en sammenheng med grad av psykososiale vansker. Antar man at det å ikke bo med begge foreldre er en belastning i mikrosystemet som kan føre til økt risiko for psykososiale vansker, er det grunn til at mesosystemet virker på en ny måte sammenlignet med før familiestrukturen ble fragmentert. Dersom mesosystemet kan få en dynamikk som kompenserer for denne belastningen, er det rimelig å anta at forskjellen i risiko for psykososiale vansker før og etter fragmentering av familiestruktur, kan minimeres. Eksempelvis kan dette være *støtte* fra samfunnet, *grensesetting* av lærere i skolen, eller venner ungdommen kan bruke *konstruktiv tid* med.

Det bør legges til at det ifølge PYD-teorien er i mikro- og mesosystemene ungdommers utviklingsressurser ligger mest åpne, og der det er lettest å gjøre tiltak for å fremme ungdommers positive egenskaper.

Tidligere forskning på familiestruktur, psykososiale vansker og utviklingsressurser

Når det gjelder sammenhengen mellom familiestruktur, psykososiale vansker og utviklingsressurser, ser det ikke ut til at det er spesifikk litteratur på akkurat dette, men noe litteratur kan gi lys over noe lignende av problemstillinger. Noen studier har pekt på det som kan være medierende og modererende faktorer i en skilsmisseprosess (Amato, 2000), mens

andre studier har utforsket forholdet mellom helse relatert atferd og trivsel i ulike familiestrukturer (Naevdal & Thuen, 2004; Thuen et al., 2015; Ulveseter et al., 2010). Naevdal and Thuen (2004) fant signifikant mer psykososiale vansker hos 14-15 år gamle ungdommer som bodde med en forelder sammenlignet med de som bodde med to foreldre. De fant nemlig at de som bodde med mor rapporterte mindre og færre vansker enn de som bodde med far. Det blir ikke trukket noen direkte kobling til noen utviklingsressurser på grunnlag av dette resultatet i studien, men det kan antakelig tenkes at det å bo hos mor innbefatter noen beskyttende faktorer. Likevel kan disse resultatene komme av andre ting enn boløsningen per se, for eksempel stabilitet eller nivå av psykososiale vansker før flyttingen inntraff. Studien viser likevel et funn som tilfører noe nytt til litteraturen internasjonalt (P. R. Amato & Keith, 1991) og kan bidra til å kaste lys over spørsmålet om sammenhengen mellom ungdommenes boforhold og psykososiale vansker. Dette kan ha potensiale til å bli undersøkt nærmere ved å se på faktorer som kan tenkes ha en direkte sammenheng for de ulike foreldreomsorgene.

Annen forskning som har sett på lignende problemstillinger er en longitudinell studie utført av Novak et al. (2006), der man fulgte 16 år gamle ungdommer i 14 år til de var 30 år gamle, undersøkte den kumulative påvirkningen av atferdsmessige, sosiale og psykososiale omstendigheter for fedme. Det var betydelig flere menn enn kvinner med fedme og overvekt, der utdanning var den sterkeste assosierte faktoren for dette. For menn var blant annet lav grad av foreldrestøtte gjennom skolegang i ungdomstiden, stillesitting og alkoholinntak forklarende faktorer for utdanningsmål. For kvinner var den tilsvarende faktoren for overvekt forklart med faktorer fra ungdomstid, da blant annet foreldrenes skilsmisse. Dette viste seg å antyde at ugunstig miljø i hjemmet og på skolen i ungdomsårene (eksempelvis skilsmisse), å ikke være populær på skolen og lav kontroll på skolen var forbundet med fedme hos kvinner (Novak et al., 2006). Det er nok en kompleks sammenheng til grunn for disse utfallene, men studien kan indikere en sammenheng mellom foreldres samlivsbrudd og fedme, spesielt hos

kvinner. Ettersom ungdomstiden er en svært viktig tid i vårt individuelle utviklingsløp, vil et ugunstig miljø i løpet av denne tiden av livet påvirke opplevd egenverdi, samt føre til stress. Videre kan det føre til usunn atferd, som resulterer i fedme (Novak et al., 2006). Lignende funn fra Sverige har tidligere avdekket lignende sammenheng, der det viste seg at foreldres skilsmisse er forbundet med somatisk sykdom, dårlig helse og stress blant jenter (Gadin & Hammarstrom, 2000). Gutter har i tidligere forskning utvist et annet reaksjonsmønster på foreldres skilsmisse enn jenter, med økt inntak av alkohol (Berg Kelly et al., 1991).

Ut fra litteratursøk er det ikke eksisterende forskning spesifikt på hvilke (buffer)effekter utviklingsressurser har på interaksjonen mellom å være barn av skilte foreldre og psykososiale vansker. Forskning som kan jammeføres noe med dette fokuset, er en studie gjort på nasjonalt nivå i USA der man undersøkte sammenhengen mellom frekvens på familiemiddager, utviklingsressurser og risikoatferd. Denne undersøkelsen ble gjort på nesten 100 000 elever mellom 6.-12. trinn over hele USA. Det ble funnet gjennomgående positive assosiasjoner mellom frekvens på familiemiddager og utviklingsressurser, både for de eksterne og de interne. Likeså ble det funnet en motsatt assosiasjon mellom hvor ofte ungdommene hadde familiemiddag og risikoatferd. Dette innebar at de med lavere frekvens på familiemiddager rapporterte et høyere nivå av stoffbruk, seksuell aktivitet, depresjon/selv mord, antisosial atferd, overspising og overdrevent vekttap, altså samtlige faktorer for høy-risikoatferd inkludert i studien (Fulkerson et al., 2006). Fulkerson og kolleger (2006) sier noe om at middager sammen som familie kan fasilitere samholdet i familien, noe som igjen kan forsterke eksterne og interne utviklingsressurser gjennom interaksjonene som finner sted ved dette samlingspunktet, som kan ha en beskyttende effekt for risikoatferd. Studien sier derimot ingenting om den reelle familiestrukturen, men en del av de i gruppen som oppgir lav frekvens for familiemiddager har mest trolig skilte foreldre. Er det slik at resultatene også kan gjelde for mer fragmenterte familiestrukturer? Kan det hende at felles

middag med familien kan være en beskyttende faktor mot risikoatferd, også (og kanskje mer) hos ungdommer med skilte foreldre? Det kan være hensiktsmessig å undersøke om det finnes spesifikke utviklingsressurser, for eksempel familiestøtte, som kan virke spesielt modererende for forholdet mellom risikoatferd og å ha skilte foreldre.

Ungdommer utgjør en anselig del av den norske befolkningen, og utgjør også fremtiden vår. Utfra forskningen nevnt, vil det man har av ressurser og opplevelser i barne- og ungdomsår være av stor betydning flere år frem i tid. Det kan derfor være avgjørende å avdekke eventuelle utviklingsressurser for å danne effektive intervensjoner og også økt folkeopplysning om opplevelser i unge år sin betydning lenger frem i tid. Per nå har forskning på feltet i krysningen mellom positiv ungdomsutvikling og skilsmissegforskning et stort potensial, da det finnes lite studier på dette. Utfra litteratur som er nevnt her, er det tydelig behov for å undersøke sammenhengene på generelt grunnlag, men også med et norsk utvalg tenåringer og med konkrete utviklingsressurser; om det er en forskjell mellom dem som bor med begge og de som ikke bor med begge foreldre, i forekomst av psykososiale vansker blant ungdom. Om det viser seg å være forskjell - hvordan kan utviklingsressurser påvirke denne sammenhengen?

En positiv sammenheng mellom familiestruktur og psykososiale vansker vil i så tilfelle her bety at en fragmentert familiestruktur vil være assosiert med høyere nivå av psykososiale vansker. En negativ sammenheng mellom utviklingsressurser og psykososiale vansker vil si at høyt nivå av utviklingsressurser henger sammen med lavere nivå av psykososiale vansker.

Problemstillinger og hypoteser

Oppgaven vil inneholde følgende problemstillinger:

- 1) Finnes det en sammenheng mellom ulike familiestrukturer og psykososiale vansker?
- 2) Finnes det en sammenheng mellom utviklingsressurser og psykososiale vansker?

- 3) Kan utviklingsressurser påvirke sammenhengen mellom familiestruktur og psykososiale vansker? I så fall, hvordan?

Hypoteser

- 1) Det forventes en positiv korrelasjon mellom variablene familiestrukturer og psykososiale vansker, hvor de som ikke bor med begge foreldre vil oppleve større vansker.
- 2) Det forventes en negativ korrelasjon mellom utviklingsressurser og psykososiale vansker, altså at de med høy grad av ressurser opplever mindre psykososiale vansker.
- 3) Det forventes at utviklingsressurser vil ha en modererende effekt på sammenhengen mellom familiestruktur og psykososiale vansker.

Metode

Utvalg

Data som er anvendt i denne oppgaven, er hentet fra en større kryssnasjonal studie som inkluderer ungdommer fra over tjue ulike land i Asia, Afrika, Europa og Sør-Amerika (for detaljer: (<https://www.uib.no/en/rg/sipa/pydcrossnational>; Wium & Dimitrova, 2019). Norge er et av landene involvert i denne studien, og dataen i denne oppgaven er derfor hentet fra den norske delen bestående av 591 videregående elever fra en offentlig skole i Bergen. Deltakerne var i alderen 15-19 år, der 16,7 år var gjennomsnittsalderen.

5 deltakere svarte ikke på spørsmål om kjønn, så av 586 ungdommer, var 44.4% (260) gutter og 55.2% (326) jenter. På spørsmål om hvem ungdommene bor med, svarte totalt 588 personer. 67.3% oppga å bo hos både mor og far (foreldre som bor sammen).

Av de resterende ungdommene, bodde 19.3% det meste av tiden med mor; 4.2% mest med far; 5.8% like mye med mor og far; 1.4% med voksne som ikke er foreldrene, og 1.5% bodde

alene. For variabelen høyeste utdanning for ungdommenes foreldre, svarte 56.3% at fars høyeste utdanning var universitet/høyskole, mens 67.5% svarte tilsvarende for mors utdanning.

Prosedyre

Alle spørsmålene og instruksjonene i spørreskjemaet er blitt oversatt til norsk av Amesto Translations, som er et spesialisert firma for oversettelses- og tolketjenester i hele verden og med hovedbase i Norge (Amesto Group, 2018). Deltakerne ble informert om mål og prosedyre for studien. Informert samtykke fra skoleledelsen samt alle deltakerne ble sikret i forkant. Datainnsamlingen ble gjort i ungdommenes skoletid, på skolen. Deltakerne fikk tilgang til spørreskjemaet via skolens interne nettsystem, og de brukte ca. 40 minutter på utfyllelse. Svarprosenten var på 70%. Studien er godkjent av Regionale Komiteer for Medisinsk og Helsefaglig Forskningsetikk (REK) i Norge. Datainnsamlingen ble gjort i 2015.

Statistiske analyser

Statistiske analyser ble gjennomført ved bruk av "Statistical Package for the Social Sciences" (SPSS versjon 25). Det ble foretatt en «data cleaning» i forkant av analysene. Deretter ble det gjort deskriptiv, korrelasjon- og regresjonsanalyser. Deskriptive analyser i form av frekvensanalyse, ble brukt for å se hvor ofte en variabel eller et svar forekom. Den ble også brukt til å se om det var umiddelbare forskjeller mellom kjønn, alder, familiestruktur og foreldrenes utdanning i forhold til psykososiale vansker (tristhet og selvmordsforsøk). Korrelasjonsanalyser ble foretatt for å undersøke samvariasjon mellom familiestruktur, utviklingsressursene og psykososiale vansker. Regresjonsanalyse ble gjort for å undersøke grad av sammenheng mellom avhengig (psykososiale vansker) og uavhengig(e) variabler (familiestruktur og utviklingsressursene). Missing er håndtert som «pairwise deletion», så alle par av tilgjengelig data er med i analysen. En respondent som har unnlatt å svare på et

spørsmål eller to blir altså ikke fjernet fra hele datasettet, men kun fjernet de gangene det ubesvarte spørsmålet blir analysert.

Resultater

Deskriptive analyser

Alder, kjønn, fars- og mors utdanning, familiestruktur, utviklingsressurser og psykososiale vansker

81.6 % av ungdommene svarte «nei» til at de var triste mesteparten av tiden uten grunn, mens resterende 18.4 % svarte «ja» på at de var trist mesteparten av tiden uten grunn. For spørsmålet «har du prøvd å begå selvmord en eller flere ganger?» svarte 5.8 % ja, mens 94.2% svarte nei.

Angående familiestruktur, oppgir 67.3% at de bor med begge foreldre mens resterende 32.2% ikke bor med begge foreldre (altså bor enten med mor alene, far alene, like mye med mor som med far, med andre voksne eller bor alene). 13.9 % oppga at de opplevde å ha samtlige interne utviklingsressurser, mens bare 1% oppga at de opplevde å inneha alle eksterne ressurser som spørsmålene innbefattet.

I alle aldersgruppene svarte majoriteten «nei» på spørsmålet om tristhet uten spesiell grunn den siste tiden. Gruppen med 15 år gamle ungdommer hadde høyest frekvens av «ja», med 32%, men aldersforskjellen var ikke signifikant. For spørsmålet om tidligere selvmordsforsøk, svarte også en tydelig størst andel i alle aldersgrupper «nei». Prosentvis svarte ungdommer i 15-års gruppen «ja» flest ganger på samme spørsmål med 11.5% mens ungdommer i 19-års gruppen svarte minst «ja» med 0% (Tabell 1). Det var heller ingen signifikant sammenheng mellom alder og selvmordsforsøk.

Når det gjelder kjønnsfordelingen, var det en større andel jenter som svarte «ja» på begge spørsmålene om tristhet og tidligere selvmordsforsøk. På spørsmål om selvmordsforsøk

var det minimal og ingen signifikant forskjell mellom jenter og gutter, men på spørsmål om tristhet, var det signifikant flere jenter som svarte ja på dette, sammenlignet med andelen gutter, $X^2(1, N= 544) = 6.589, p = .010$ (Tabell 1).

Foreldres utdanning og ungdommers psykososiale vansker

Basert på mors høyeste utdanning, svarte 78.4% av de som hadde mor med VGS eller mindre «nei» på spørsmål om tristhet. 21.6% i samme gruppe svarte «ja» på spørsmålet om tristhet. Henholdsvis svarte 81.9% nei og 18.1% ja på samme spørsmål i gruppen som hadde mor med mer enn VGS som utdanning. På spørsmål om selvmord, svarte 94.6% av de som hadde mor med utdanning VGS eller mindre, «nei». 93.6% svarte «nei» på samme spørsmål av de som hadde mor med mer enn VGS-utdanning. Det var ikke signifikant sammenheng mellom mors utdanning og tristhet og tidligere selvmordsforsøk (Tabell 1). For fars utdanning mindre enn VGS, svarte 79.2% «nei» på at de følte seg trist uten grunn. På samme spørsmål svarte 82.2% «nei» av de som hadde far med mer enn VGS. For spørsmålet om tidligere selvmordsforsøk svarte 91.7% av de som hadde far med VGS eller mindre, «nei». 94.3% av de med far med mer enn VGS, svarte det samme på samme spørsmål. Det ble i chi-kvadrat-analysen heller ikke funnet signifikant sammenheng mellom fars høyeste utdanning og tristhet og tidligere selvmordsforsøk (Tabell 1).

Familiestruktur og psykososiale vansker

Ut fra familiestruktur, var det også for denne variabelen høyest andel av de som bor med begge foreldre som svarte «nei» på både spørsmål om tristhet og selvmordsforsøk. Prosentmessig svarte 84.5% av de som bor med begge foreldre nei på spørsmål om tristhet, mot 75.4% som ikke bor med begge foreldre på tilsvarende svar på samme spørsmål. 15.5% av de som bor med begge foreldre svarte «ja» på spørsmål om tristhet mens 24.6% av de som ikke bodde med begge foreldre svarte «ja» på samme spørsmål. Det var en signifikant sammenheng mellom familiestruktur og tristhet $X^2(1, N= 546) = 6.536, p = .011$.

For spørsmålet om tidligere selvmordsforsøk utgjorde «nei» 95.1% av gruppen som bodde med begge foreldre, og 92.2% i gruppen som ikke gjorde det. 4.9% av de som bor med begge foreldre svarte «ja» på spørsmål om tidligere selvmordsforsøk mens en høyere andel på 7.8% i gruppen som ikke bodde med begge foreldre, svarte «ja» på samme spørsmål. I chi-kvadrat-analysen var det ingen signifikante sammenhenger mellom familiestruktur og tidligere selvmordsforsøk (Tabell 1).

Tabell 1

Krysstabell for alder, kjønn, mors- og fars høyeste utdanning, familiestruktur, tristhet og selvmordsforsøk.

	Tristhet			Selvmordsforsøk		
	Nei n (%)	Ja n (%)	Total n (%)	Nei n (%)	Ja n (%)	Total n (%)
Alder						
15	17 (68)	8 (32)	25 (100)	23 (88.5)	3 (11.5)	26 (100)
16	173 (82.8)	36 (17.2)	209 (100)	196 (94.2)	12 (5.8)	208 (100)
17	118 (76.1)	37 (23.9)	155 (100)	145 (93.5)	10 (6.5)	155 (100)
18	83 (85.6)	14 (14.4)	97 (100)	94 (96.9)	3 (3.1)	97 (100)
19	9 (2.3)	0 (0)	9 (100)	9 (1.9)	0 (0)	9 (100)
Kjønn						
Gutter	207 (86.3)	33 (13.8)	240 (100)	227 (94.2)	14 (5.8)	241 (100)
Jenter	236 (77.6)	68 (22.4)	304 (100)	285 (94.1)	18 (5.9)	303 (100)
Mors høyeste utdanning						
VGS eller mindre	58 (78.4)	16 (21.6)	74 (100)	70 (94.6)	4 (5.4)	74 (100)
Mer enn VGS	349 (81.9)	77 (18.1)	426 (100)	398 (93.6)	27 (6.4)	425 (100)
Fars høyeste utdanning						
VGS eller mindre	57 (79.2)	5 (20.8)	72 (100)	66 (91.7)	6 (8.3)	72 (100)
Mer enn VGS	392 (82.2)	85 (17.8)	477 (100)	382 (94.3)	23 (5.7)	405 (100)
Familiestruktur						
Bor med begge foreldre	310 (84.5)	57 (15.5)	367 (100)	349 (95.1)	18 (4.9)	367 (100)
Bor ikke med begge foreldre	135 (75.4)	44 (24.6)	179 (100)	165 (92.2)	14 (7.8)	179 (100)

Korrelasjonsanalyser

Korrelasjonsanalysen ble foretatt med de åtte ressurskategoriene, familiestruktur, samt de to spørsmålene om tristhet og selvmordsforsøk i tillegg til kjønn, alder, utdanning til far og til mor.

Kjønn, alder, utviklingsressurser og psykososiale vansker

Utfra korrelasjonsanalysen viste det seg at sammenhengen mellom kjønn og alle interne og eksterne utviklingsressurser nådde signifikansnivå, foruten *myndiggjøring* og *konstruktiv bruk av tid*. Av disse var *forpliktelse til å lære* ($r=.16, p<.01$), *positive verdier* ($r=.16, p<.01$), *sosial kompetanse* ($r=.24, p<.01$), *støtte* ($r=.12, p<.01$) og *forventninger og grensesetting* ($r=.13, p<.01$) positivt korrelert med kjønn. *Positiv identitet* var signifikant, men negativt korrelert med kjønn ($r=-.14, p<.01$). Dermed rapporterte jenter flere utviklingsressurser enn gutter, som kun rapporterte flere ressurser på positiv identitet.

Sammenhengen mellom kjønn og psykososiale vansker i form av «tristhet uten grunn», var signifikant ($r=.11, p<.01$), da jenter rapporterte mer tristhet enn gutter. Spørsmålet om «forsøkt selvmord en eller flere ganger», var ikke signifikant korrelert med kjønn (Tabell 2).

Alder hadde signifikant korrelasjon med utviklingsressursene *positive verdier* ($r=-.11, p<.01$), *grenser og forventninger* ($r=-.15, p<.01$) og *konstruktiv bruk av tid* ($r=-.11, p<.01$). Jo lavere alder på ungdommene, jo høyere verdier oppga de på disse tre kategoriene.

Utdanning, utviklingsressurser og psykososiale vansker

Av utviklingsressursene, hadde mors utdanningsnivå signifikant positiv sammenheng med de to eksterne utviklingsressursene *støtte* ($r=.13, p<.01$), og *forventninger og grensesetting* ($r=.09, p<.05$). Mors utdanningsnivå var ikke signifikant korrelert hverken med tristhet eller selvmordsforsøk.

Fars utdanning hadde ikke signifikant sammenheng med noen av de interne eller eksterne utviklingsressursene. Det ble heller ikke funnet noe signifikant forhold mellom tristhet, selvmord og fars utdanning (Tabell 2).

Når det gjelder sammenhengen mellom interne utviklingsressurser og psykososiale vansker (tristhet og selvmordsforsøk), ble det i korrelasjonsanalysen funnet signifikante sammenhenger mellom ressursen *forpliktelse til å lære* både for tristhet ($r=-.18, p<.01$) og selvmordsforsøk ($r=-.13, p<.01$); mellom *positive verdier* og tristhet ($r=-.13, p<.01$); mellom *sosial kompetanse* og tristhet ($r=-.21, p<.01$) i tillegg til selvmord ($r=-.09, p<.05$). Den interne ressursen *positiv identitet* hadde også signifikant sammenheng med både tristhet ($r=-.44, p<.01$) og tidligere selvmordsforsøk ($r=-.14, p<.01$). Dette vil si at alle de interne utviklingsressursene hadde signifikant sammenheng med både tristhet og selvmordsforsøk, foruten *positive verdier* som ikke hadde korrelasjon med selvmordsforsøk (Tabell 2). Altså, jo flere utviklingsressurser som ble rapportert, jo mindre ble det rapportert om psykososiale vansker.

Alle de eksterne utviklingsressursene har signifikant korrelasjon med både tristhet og selvmordsforsøk, foruten *konstruktiv bruk av tid* som ikke er signifikant korrelert med hverken tristhet eller selvmordsforsøk. *Støtte* korrelerte negativt med tristhet ($r=-.25, p<.01$) og selvmordsforsøk ($r=-.18, p<.01$). *Myndiggjøring* korrelerte også negativt med både tristhet ($r=-.35, p<.01$) og selvmordsforsøk ($r=-.20, p<.01$). *Forventninger og grensesetting* hadde negativ sammenheng med tristhet ($r=-.21, p<.01$) og selvmordsforsøk ($r=-.15, p<.01$). Likesom interne utviklingsressurser; jo flere eksterne utviklingsressurser som ble rapportert, jo mindre psykososiale vansker ble det rapportert.

Familiestruktur, utviklingsressurser og psykososiale vansker

Familiestruktur var positivt signifikant korrelert med den psykososiale variabelen *Tristhet* ($r=.11, p<.01$). Her rapporterte flere av de som ikke bor med begge foreldre, tristhet. Det var ingen signifikant korrelasjon med selvmordsforsøk. *Positiv identitet* var den eneste interne utviklingsressursen som korrelerte signifikant med familiestruktur. Korrelasjonen mellom disse var negativ ($r=-.08, p<.05$), hvor de som ikke bor med begge foreldre rapporterte færre ressurser relatert til positiv identitet sammenlignet med de som bor med begge foreldre.

Familiestruktur korrelerte signifikant med alle de eksterne utviklingsressursene; *Støtte* ($r=-.11, p<.01$), *myndiggjøring* ($r=-.14, p=.01$). *Forventninger og grensesetting* hadde sterkeste korrelasjon ($r=-.14, p<.01$), og *konstruktiv bruk av tid* ($r=-.10, p<.05$) hadde laveste signifikans (Tabell 2). Dermed rapporterte de som ikke bor med begge foreldre færre eksterne utviklingsressurser sammenlignet med de som bor med begge foreldre.

Tabell 2

Korrelasjonsanalyse av demografiske variabler, interne- og eksterne utviklingskategorier og psykososiale vansker (tristhet og selvmordsforsøk).

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Kjønn		.01	.02	-.01	.01	.16 **	.16**	.24**	-.14**	.12**	.04	.13**	.01	.11*	.00
2. Alder			-.13**	.14**	.08	-.07	-.11**	-.02	-.05	-.06	.02	-.15**	-.111*	-.06	-.07
3. Fars utdanning				.34**	-.15**	-.01	.03	.04	.03	.06	.06	.04	-.03	-.03	-.04
4. Mors utdanning					-.11*	-.04	-.03	-.02	.03	.13**	.05	.09*	.06	-.03	.01
5. Familiestruktur						-.07	-.04	-.02	-.08*	-.11**	.14**	-.14**	-.10*	.11*	.06
6. Forpliktelse til å lære							.47**	.52**	.39**	.43**	.48**	.47**	.24**	-.18**	-.13**
7. Positive verdier								.55**	.33**	.36**	.36**	.42**	.22**	-.13**	-.02
8. Sosial kompetanse									.42**	.40**	.47**	.51**	.22**	-.21**	-.09*
9. Positiv identitet										.38**	.54**	.40**	.26**	-.44**	-.14**
10. Støtte											.57**	.62**	.30**	-.25**	-.18**
11. Myndiggjøring												.60**	.30**	-.35**	-.20**
12. Grenser og forventninger													.28**	-.21**	-.15**
13. Konstruktiv bruk av tid														-.07	-.06
14. Tristhet															.20**
15. Selvmordsforsøk															
<i>Deskriptiv analyse</i>															
Spenn	1-2	15-19	1-2	1-2	0-1	0-7	0-7	0-7	0-4	0-7	0-6	0-9	0-4	1-2	1-2
Gjennomsnitt	1.56	16.70	1.85	1.85	.32	5.63	5.66	6.06	2.77	4.90	5.17	6.92	1.78	1.18	1.06
S.D.	.50	.90	.36	.36	.47	1.67	1.47	1.39	1.44	1.72	1.22	1.82	1.01	.39	.24

Note: ^aKjønn (mann-kvinne), ^bForeldres utdanning (VGS eller mindre-Mer enn VGS), *signifikant ved $p < .05$; **signifikant ved $p < .01$.

Familiestruktur, utviklingskategorier og tristhet: Logistisk regresjonsanalyse

Logistisk regresjonsanalyse ble brukt for å undersøke hoved- og interaksjonseffekt mellom familiestruktur og de ulike utviklingsressursene på *Tristhet*. Basert på korrelasjonsanalysen mellom familiestruktur og tidligere selvmordsforsøk, som viste at det ikke var sammenheng mellom disse, ble tidligere *selvmordsforsøk* ekskludert fra den videre regresjonsanalysen.

Regresjonsanalysen ble først gjort separat etter kjønn. Det ble ikke funnet noen gjennomgående signifikant interaksjon ved inndeling av utvalget utfra kjønn. Det var en signifikant interaksjonseffekt for positive verdier og familiestruktur ($OR = 1.9$, 95% CI (1.09 – 3.33)) for gutter, men ikke for jenter ($OR = 1.07$, 95% CI (.65 – 1.77)). I dette tilfellet ser det ut til at gutter som ikke bor med begge foreldre og som innehar ressursen *positive verdier*, har større sannsynlighet for å svare ja på spørsmålet om tristhet. Det ble også funnet en signifikant interaksjonseffekt mellom familiestruktur og *konstruktiv bruk av tid* for gutter ($OR = 2.93$, 95% CI (1.15 – 7.5)), men ikke for jenter ($OR = .62$, 95% CI (.3 – 1.3)). Retningen på begge disse sammenhengene var ikke i tråd med hypotesen. Basert på disse resultatene med bare mindre forskjeller i et kjønnsseparert utvalg, var det derfor rimelig å foreta regresjonsanalysen på grunnlag av hele utvalget, i stedet for et kjønnsinndelt utvalg. Kjønn, alder, mors- og fars utdanning ble brukt som kontrollvariabler i regresjonsanalysen.

I logistisk regresjonsanalyse av tristhet var det ingen signifikante interaksjoner for hverken eksterne eller interne ressurser og familiestruktur. Det var likevel noen signifikante hovedeffekter for de interne ressursene *positive verdier* ($OR = .54$, 95% CI (.33 - .87)) og *positiv identitet* ($OR = .30$, 95% CI (.17 – .54)), og for den eksterne ressursen *støtte* ($OR = .63$, 95% CI (.41 - .97)). Dette vil si at generelt sett, ungdommene som skåret høyere på de tre nevnte utviklingsressursene, hadde større sannsynlighet for å svare nei på spørsmålet om *Tristhet*.

I regresjonsmodellene med alle de interne og to av de eksterne utviklingsressursene var det kun hovedeffekter for *Familiestruktur* (se Tabeller 3 og 4). Ungdommene som hadde familiestruktur som tilsa at de ikke bodde med begge foreldre, oppga oftere å føle seg triste i sammenheng med de ovennevnte kategoriene. Alle de rapporterte sammenhengene i den logistiske regresjonsanalysen er kontrollert for de demografiske variablene.

Demografiske variabler

Når det gjelder de demografiske variablene som ble håndtert som kontrollvariabler, var det en signifikant assosiasjon med alder og tristhet for regresjonsmodellene for *positive verdier* ($OR = .73$, 95% $CI (.55 - .98)$), *positiv identitet* ($OR = .72$, 95% $CI (.52 - .98)$), *støtte* ($OR = .73$, 95% $CI (.54 - .98)$), *forventninger og grenser* ($OR = .71$, 95% $CI (.53 - .95)$). For alle utviklingsressurser rapporterte de yngre ungdommene flere ganger «ja» på spørsmål om tristhet enn de eldre ungdommene.

Kjønn kom også ut som en signifikant variabel i regresjonsmodellene for alle interne utviklingskategorier utenom *positiv identitet*; *forpliktelse til å lære* ($OR = 1.82$, 95% $CI (1.05 - 3.13)$), *positive verdier* ($OR = 1.76$, 95% $CI (1.02 - 3.01)$) og *sosial kompetanse* ($OR = 2.29$, 95% $CI (1.28 - 4.09)$). Det samme gjaldt for *støtte* ($OR = 1.80$, 95% $CI (1.04 - 3.08)$) og *forventninger og grenser* ($OR = 1.80$, 95% $CI (1.05 - 3.11)$) som eksterne ressurser, der det i regresjonsmodellene for alle kategoriene var jenter som oppga oftere å være trist enn det gutter gjorde (se Tabeller 3 og 4).

Hverken mors- eller fars utdannelsesnivå hadde sammenheng med tristhet i alle regresjonsmodellene (se Tabeller 3 og 4).

Tabell 3

Logistiske regresjonsanalyser av tristhet – hoved- og interaksjonseffekter av familiestruktur og interne ressurser

		Tristhet				
<i>Studievariabler</i>	<i>B</i>	<i>S.E.</i>	<i>Sig</i>	<i>OR</i>	<i>95%CI</i>	
<i>Modell 1</i>						
Demografiske variabler						
Alder	-.27	.15	.069	.76	.57 – 1.02	
Kjønn	.60	.28	.032	1.82	1.05 – 3.13	
Fars utdanning	-.32	.38	.397	.73	.35 - .95	
Mors utdanning	-.13	.41	.750	.88	.40 – 1.95	
Prediktorer						
Familiestruktur	.66	.28	.019	1.93	1.12 – 3.33	
Forpliktelse til å lære	-.33	.21	.113	.72	.48 – 1.08	
Familiestruktur x Forpliktelse til å lære	.01	.15	.975	1.01	.75 – 1.34	
<i>Modell 2</i>						
Demografiske variabler						
Alder	-.31	.15	.037	.73	.55 - .98	
Kjønn	.56	.28	.041	1.76	1.02 – 3.01	
Fars utdanning	-.25	.37	.502	.78	.38 – 1.61	
Mors utdanning	-.13	.40	.738	.88	.40 - 1.92	
Prediktorer						
Familiestruktur	.69	.27	.011	1.99	1.17 – 3.38	
Positive verdier	-.62	.25	.012	.54	.33 - .87	
Familiestruktur x Positive verdier	.27	.17	.119	1.30	.93 - .84	
<i>Modell 3</i>						
Demografiske variabler						
Alder	-.29	.15	.057	.75	.56 – 1.01	
Kjønn	.83	.30	.005	2.29	1.28 – 4.09	
Fars utdanning	-.22	.38	.556	.80	.38 – 1.68	
Mors utdanning	-.14	.41	.74	.87	.39 – 1.95	
Prediktorer						
Familiestruktur	.67	.28	.016	1.96	1.13 – 3.4	
Sosial kompetanse	-.35	.25	.167	.70	.43-1.16	
Familiestruktur x Sosial kompetanse	-.07	.18	.711	.94	.65-1.34	
<i>Modell 4</i>						
Demografiske variabler						
Alder	-.36	.16	.037	.72	.52 - .98	
Kjønn	.08	.30	.797	1.08	.60 – 1.9	
Fars utdanning	-.08	.41	.839	.92	.41 – 2.06	
Mors utdanning	-.02	.45	.962	.98	.41 – 2.35	
Prediktorer						
Familiestruktur						

	.86	.34	.011	2.36	1.20 – 4.59
Positiv identitet	-1.20	.30	.000	.30	.17 - .54
Familiestruktur x Positiv identitet	.31	.20	.131	1.36	.91 – 2.02

Note: Avhengig variabel er *Tristhet*.

Tabell 4

Logistiske regresjonsanalyser av tristhet – hoved- og interkasjonseffekter av familiestruktur og eksterne ressurser

Studievariabler		Tristhet			
Modell 1	B	S.E.	Sig	OR	95%CI
Demografiske variabler					
Alder	-.32	.15	.037	.73	.54 - .98
Kjønn	.59	.28	.034	1.80	1.04 – 3.08
Fars utdanning	-.28	.38	.462	.76	.36 – 1.59
Mors utdanning	.19	.42	.658	1.21	.53 – 2.75
Prediktorer					
Familiestruktur	.59	.29	.041	1.80	1.02 – 3.16
Støtte	-.46	.22	.034	.63	.41 - .97
Familiestruktur x Støtte	.07	.15	.671	1.07	.80 – 1.4
Modell 2					
Demografiske variabler					
Alder	-.21	.15	.160	.81	.60 – 1.1
Kjønn	.49	.28	.084	1.63	.94 – 2.83
Fars utdanning	-.10	.39	.788	.90	.42 – 1.9
Mors utdanning	.02	.42	.972	1.02	.45 – 2.31
Prediktorer					
Familiestruktur	.49	.30	.098	1.64	.91 – 2.94
Myndiggjøring	-.49	.30	.101	.62	.34 – 1.1
Familiestruktur x Myndiggjøring	-.08	.21	.711	.92	.61 - 1.4
Modell 3					
Demografiske variabler					
Alder	-.35	.15	.022	.71	.53 - .95
Kjønn	.59	.28	.032	1.8	1.05 – 3.11
Fars utdanning	-.28	.37	.445	.75	.37 – 1.56
Mors utdanning	-.01	.40	.975	.99	.45 – 2.16
Prediktorer					
Familiestruktur	.55	.28	.053	1.73	.99 – 3.01
Forventninger og grenser	-.31	.20	.110	.73	.50 – 1.07
Familiestruktur x Forventninger og grenser	.01	.14	.941	1.01	.77 – 1.30
Modell 4					

Demografiske variabler						
	Alder	-.25	.15	.091	.78	.59 – 1.04
	Kjønn	.38	.26	.144	1.47	.88 – 2.46
	Fars utdannelse	-.26	.36	.477	.77	.38 – 1.58
	Mors utdannelse	-.12	.39	.75	.88	.41 - .91
Prediktorer						
	Familiestruktur	.65	.27	.015	1.92	1.13 – 3.24
	Konstruktiv bruk av tid	-.26	.40	.506	.77	.35 – 1.67
	Familiestruktur x Konstruktiv bruk av tid	.14	.27	.614	1.15	.67 – 1.97

Note: Avhengig variabel er Tristhet.

Diskusjon

Generelle funn

Frekvensanalysen viste at det var en signifikant kjønnsforskjell på spørsmålet om man har følt seg trist uten grunn i lengre tid. Det er jenter som oppgir oftere enn gutter at de føler *tristhet*. Både korrelasjon- og regresjonsanalysen bekrefter den signifikante kjønnsforskjellen for *tristhet*. I korrelasjonsanalysen er det også kjønnsforskjeller for alle utviklingsressursene der jenter rapporterte oftere de ulike utviklingsressursene, utenom *positiv identitet* hvor flere gutter rapporterte signifikant mer enn jenter. *Myndiggjøring* og *konstruktiv bruk av tid* hadde ikke signifikant sammenheng med kjønn. Kjønnsforskjellene som ble identifisert var likevel ikke store nok til å behandle resultatene fordelt på kjønn. Kjønn ble brukt som brukt som kontrollvariabel.

Når det gjelder psykososiale vansker, viste korrelasjonsanalysen at alle de interne utviklingsressursene hadde signifikant sammenheng med både *tristhet* og selvmordsforsøk (foruten *positive verdier* som ikke hadde sammenheng med selvmordsforsøk). Alle eksterne utviklingsressurser har signifikant sammenheng både med *tristhet* og selvmordsforsøk, utenom *konstruktiv bruk av tid* som ikke hadde sammenheng med noen av de psykososiale variablene. Altså, der ungdommene oppgir å ha tilgang til ressursene, svarer de sjeldnere at de er trist uten grunn eller har tidligere selvmordsforsøk i korrelasjonsanalysen.

Familiestruktur hadde positiv sammenheng med *tristhet*. Dette vil si at de som oppga å ikke bo med begge foreldre svarte oftere «ja» på spørsmål om *tristhet*. Det var ikke tilsvarende signifikant resultat for tidligere selvmordsforsøk i korrelasjonsanalysen, og denne variabelen ble ekskludert fra videre regresjonsanalyser.

I regresjonsanalysen, hvor demografiske variabler ble kontrollert for, var *positiv identitet* den eneste interne ressursen som hadde signifikant sammenheng med familiestruktur, der de som ikke bodde med begge foreldre oppga mindre grad av positiv identitet sammenlignet med de som oppga å bo med begge foreldrene. Alle de eksterne utviklingsressursene hadde signifikant negativ sammenheng med familiestruktur, altså at de som ikke bodde med begge foreldre gjennomgående oppga at de opplevde å ha færre eksterne ressurser i samtlige kategorier, sammenlignet med de som bodde med begge foreldre. Regresjonsanalysen støtter sammenhengen mellom det å ikke bo med begge foreldre og å oppleve mer tristhet enn de som bodde med begge foreldre. Som hypotesen tilsier, skulle man tro at familiestruktur i form av å bo med begge foreldre skulle ha en beskyttende effekt mot tristhet (psykososiale vansker). I regresjonsanalysen viste det seg at familiestruktur i seg selv hadde en beskyttende effekt, og at utviklingsressursene i seg selv hadde en beskyttende effekt, men interaksjonen mellom disse to hadde ingen sammenheng med opplevd tristhet.

Den logistiske regresjonsanalysen viser ingen interaksjonseffekt mellom utviklingskategoriene og familiestruktur i forhold til *tristhet*. Dermed viser funnet kun hovedeffekter av familiestruktur og flere utviklingsressurser på *tristhet*. At funnet viser kun hovedeffekt av familiestruktur er i tråd med tidligere forskning som har vist at å bo med foreldre med eneomsorg, er forbundet med høyere nivå av depresjon hos ungdommer (Bohman, Laftman, Paaren, & Jonsson, 2017; Perales, Johnson, Baxter, Lawrence, & Zubrick, 2017; Siddiqui; & Sultana, 2011).

Familiestrukturer og psykososiale vansker

Som forventet var det en sammenheng mellom familiestruktur og psykososiale vansker, dette viste både korrelasjonsanalysen og regresjonsanalysen. Sammenhengen viste seg å være spesielt gjeldende mellom *tristhet* og familiestruktur, der de som ikke bodde med begge foreldre svarte oftere «ja» på spørsmål om *tristhet*. Den samme positive sammenhengen ble ikke funnet for tidligere *selvmordsforsøk* og familiestruktur. Dette er delvis i tråd med tidligere funn som tilsier at det å bo med skilte foreldre er forbundet med en rekke psykososiale vansker (P. R. Amato & Keith, 1991; Nævdal & Thuen, 2004). Sammenhengen mellom tristhet og fragmentert familiestruktur er funnet i tidligere forskning der man har sett økt risiko og forekomst av depresjon og redusert livskvalitet blant dem som har skilte foreldre (Paul R. Amato, 1993; Kessler et al., 1997; Siddiqui; & Sultana, 2011).

Det ble også som forventet i hypotesen, funnet en negativ sammenheng mellom utviklingsressurser og familiestruktur. Dette viste seg i korrelasjonsanalysen å være spesielt gjeldende for de eksterne utviklingskategoriene, der det var signifikant samvariasjon mellom å oppgi å ikke bo med begge foreldre, og å oppleve færre av de eksterne utviklingsressursene. Det samme forholdet gjaldt for den interne utviklingskategorien *positiv identitet*. Dette kan tenkes å være logisk, gitt at familie kan stimulere til støtte, struktur, grenser, forventninger og ansvarliggjøring av ungdommen (myndiggjøring). Funnet her er også i henhold til tidligere funn i forskning (Fulkerson et al., 2006) som tilsier at familierammer som i praksis utgjør de eksterne utviklingsressursene, har en forebyggende effekt mot psykososiale vansker.

Utviklingsressurser og psykososiale vansker

Korrelasjonsanalysen viste flere signifikante sammenhenger, både for tristhet og tidligere selvmordsforsøk. For samtlige utviklingsressurser foruten *positive verdier*, var det en signifikant sammenheng med tidligere selvmordsforsøk. Altså, å oppgi å ikke oppleve å ha tilgang på de ulike utviklingsressursene sammenfalt med tidligere selvmordsforsøk.

Forekomsten funnet i denne studien er på linje med generell forekomst av selvmordsforsøk blant ungdommer i Norge (NHI, 2019). Basert på den nevnte sammenhengen, kan det tenkes at dersom ungdommene opplever tilgang på de ulike ressursene, kan det være hensiktsmessig og undersøke videre om dette kan være forebyggende, og om noen ressurser er viktigere enn andre. Den foreløpige analysen tilsier at konstruktiv bruk av tid kan være av mindre betydning enn de andre ressursene. Korrelasjonsanalysen viste også at samtlige utviklingsressurser foruten *konstruktiv bruk av tid* hadde signifikant sammenheng med tristhet. Likesom ved tidligere selvmordsforsøk, var det å oppleve tilstedeværelse av utviklingsressursene forbundet med å sjeldnere oppgi at man var trist. Når det gjelder sammenheng mellom psykososiale vansker og utviklingsressurser sett utfra kjønn, er det klart at jenter oftere oppgir «ja» på spørsmål om tristhet. Dette til tross for at de oppgir å oppleve mest tilstedeværelse av alle ressurser foruten *myndiggjøring* og *konstruktiv bruk av tid*. Til gjengjeld opplever flere gutter *positiv identitet* enn jenter. Positiv identitet vil si personlig styrke, selvtillit, opplevelse av mening/hensikt og positivt syn på egen fremtid (Appendiks B). Tidligere forskning har vist at gutter har høyere selvtillit både når det gjelder enkeltdomener av selvtillit og generelt selvtillitsnivå (Quatman & Watson, 2001). Kanskje opplevelse av *positiv identitet* er viktigere for opplevd tristhet, sammenlignet med ressursene *forpliktelse til å lære, sosial kompetanse, positive verdier; støtte; myndiggjøring; og grenser og forventninger*. Dumont and Provost (1999) støtter denne sammenhengen. De fant en forbindelse mellom ulike utviklingsressurser og tristhet. Blant disse var selvtillit, som viste seg å være en moderator mot stress og depresjon blant ungdommer - en resiliensfaktor. Selv om jenter rapporterte flere ressurser enn gutter, var sammenhengen mellom psykososiale vansker og utviklingsressursene det samme for begge kjønn. Det vil si at hos begge kjønn: de som rapporterte flere ressurser rapporterte mindre vansker.

Modererende effekt av utviklingsressurser på sammenhengen mellom familiestruktur og psykososiale vansker

Utviklingsressurser hadde ingen modererende effekt på sammenheng mellom familiestruktur og psykososiale vansker i form av tristhet i regresjonsanalysen, noe som ikke var i henhold til forventet hypotese. Dette er et overraskende funn, i og med at spesielt eksterne utviklingsressurser er funnet å ha en beskyttende effekt mot psykososiale vansker (Benson, 2007), noe korrelasjonsanalysen i denne studien også støtter. Ut fra et teoretisk rammeverk for PYD, er dette likevel ikke så overraskende, i og med at bærebjelken i dette perspektivet tilsier at alle ungdommer har nytteverdi av å få tilgang på utviklingsressursene. Det er ikke det å identifisere risikogrupper som er hovedhensikten med en PYD- tilnærming til ungdommer, men å gi ressurser til alle, uavhengig av risiko og geografi i og med at alle kan ha utbytte av det (Shek et al., 2019; Wiium & Dimitrova, 2019). Hovedeffektene funnet i regresjonmodellene for følgende utviklingsressurser var *forpliktelse til å lære, positive verdier, sosial kompetanse, positiv identitet, støtte og konstruktiv bruk av tid*, og kunne predikere hva ungdommene rapporterte på *tristhet*. Med andre ord, de som oppga å oppleve at de ovenfornevnte kategoriene var til stede, oppga oftere «nei» på spørsmål om *tristhet*.

Å gi tilgang på både interne og eksterne utviklingsressurser ser ut til å være like viktig både for dem som bor med begge foreldre og de som ikke gjør det, altså like viktig uavhengig av familiestruktur. Det tyder på at utviklingsressursene i seg selv har en beskyttende effekt og at denne effekten varer ved, uavhengig av boforhold for ungdommene. Likevel er det i tidligere forskning flere ganger funnet at det å ha skilte foreldre er forbundet med flere psykososiale vansker (Amato, 2000; P. R. Amato & Keith, 1991; Bohman et al., 2017; Kessler et al., 1997; Novak et al., 2006; Thuen et al., 2015; Ulveseter et al., 2010). Det kan tenkes at utviklingsressurser ikke har en «kompenserende» effekt på denne sammenhengen,

men at det kan ligge andre forklarende og mer predikerende faktorer til grunn for psykososiale vansker blant ungdom av skilte foreldre.

Til tross for allerede eksisterende intervensjoner for ungdommer med skilte foreldre (Lofthus & Skorpen, 2016) kan det hende at foreldres skilsmisse ikke utløser et spesielt behov for oppfølging og ressurser blant ungdom på samme måte som man skulle forvente.

En mulig forklaring på hvorfor utviklingsressursene ikke hadde moderende effekt i sammenheng med familiestruktur på psykososiale vansker, kan være at norsk ungdom har tilgang på så mange ressurser til enhver tid, at de ikke blir like påvirket som forventet av å oppleve omrokking i sitt mikrosystem. Det kan tenkes at disse omrokkingene ikke blir like utslagsgivende ettersom noe annet i mikrosystemet deres kan fungere som en støtdemper for det å leve i en fragmentert familiestruktur. Om dette er tilfellet, er det gode nyheter for ungdommer som i enhver skilsmisse er en uskyldig part og ikke rår over foreldrenes endelige beslutning.

Man kan spørre seg om utviklingsressursene har denne fordelingen i ungdomsutvalget hovedsakelig fordi det er en norsk populasjon. Hvordan ville det sett ut i en annen populasjon der man kanskje har tilgang på andre ressurser, eventuelt færre ressurser samlet sett? Hva med områder av verden der de samme ressursene ikke er tilgjengelige, for eksempel miljøer som ikke verdsetter, myndiggjør, støtter og setter grenser for ungdommer? En større studie av Wium and Dimitrova (2019) innen PYD utforsket generaliserbarheten for utviklingskategoriene i positiv ungdomsutvikling og fant på tvers av ti land og kulturelle kontekster, at dette var generaliserbart utover den amerikanske konteksten (der det meste av forskningen har blitt gjort).

Begrensninger og anbefalinger

Selv om studien består av et relativt stort utvalg, kan det tenkes at en begrensning ved funnene i denne studien, likevel er grunnet utvalget. Data er hentet fra kun en skole, og resultatene er dermed ikke nødvendigvis representative for hele Norge. Dette kan være spesielt gjeldende da elevene bor i en av Norges største byer, noe som gjør at man ikke kan si at å ikke bo med begge foreldre er ensbetydende med at foreldrene er skilte men for eksempel at ungdommene ble nødt til eller valgt å flytte mer sentralt for å benytte seg av skoleplassen. Variabelen familiestruktur kan derfor være mangelfull ettersom den er inndelt i *bor ikke med begge foreldre* og *bor med begge foreldre*. I en senere studie kunne man hatt mer direkte spørsmål for variabelen familiestruktur, der man kunne spurt eksplisitt om foreldre var gift, skilte eller samboere. Eventuelt kunne man også sett på psykososiale vansker i sammenheng med steforeldre dersom variabelen inkluderer spørsmål om dette.

Av utviklingsressursene hadde *konstruktiv bruk av tid* en lav cronbach's alpha-verdi (.44). Dette kan hovedsakelig skyldes to ting; enten at operasjonaliseringen er upresis og man går glipp av å måle konstruktiv bruk av tid hos norske ungdommer (mangelfull tilpasning til norsk utvalg), eller, at norsk ungdom utfra denne studien og disse resultatene rett og slett ikke engasjerer seg i de forskjellige aktivitetene som ble brukt i målingen. Det kan tenkes at spesielt leddene «Jeg går ut 2 eller færre kvelder i uka med venner uten at vi har «noen spesielle planer» og «Jeg går i kirken, moskeen eller til en annen religiøs gruppering i én eller flere timer hver uke», ikke er like relevante for norsk ungdom i og med at majoriteten av norsk ungdom ikke er aktive i trossamfunn, og at mye sosial kontakt foregår virtuelt.

Tristhet er eneste mål på psykososiale vansker i regresjonsanalysen, siden selvmordsforsøk ikke hadde signifikant sammenheng med familiestruktur. *Tristhet* er et avgjørende symptomtrekk ved depresjon, men er ikke tilstrekkelig for å kunne si noe om økt risiko for depresjon og i seg selv ei heller tilstrekkelig i henhold til diagnosekriterier for

depresjon i ICD-10. For å sikre større reliabilitet, kunne man hatt flere ledd for variabelen psykososiale vansker som favnet bredere. Til tross for at 5.8% av ungdommene oppga at de hadde hatt tidligere selvmordsforsøk. Selv om dette er i tråd med generell prevalens (NHI, 2019), er dette alvorlige funn som bør undersøkes mer inngående om det kan forebygges ved å se på sammenheng mellom ressurser og familiestruktur.

Implikasjoner for forskning, politikk og praksis

Når det gjelder implikasjon for forskning kan dette funnet utifra studiets første hypotese, bidra med å legge grunnlag for videre undersøkelse av hva som kan være verdifulle utviklingsressurser, eventuelt andre faktorer som kan beskytte ungdommer med skilte foreldre mot psykososiale vansker. Dersom flere studier skulle komme frem til at utviklingsressursene med utspring i PYD ikke har moderende effekt på den etablerte sammenhengen mellom familiestruktur og psykososiale vansker, bør det identifiseres hva som eventuelt kan fungere som en buffer mot utvikling av psykososiale vansker både på lang- og kort sikt for denne gruppen ungdommer.

Videre forskning kan også nyttiggjøre seg av funnet i kjønnsforskjellene for de ulike ressursene. I et PYD-perspektiv skulle man anta at jo flere ressurser, jo bedre. Hvordan kan vi da forstå at jenter opplever å inneha flest ressurser, men føler seg likevel oftere triste?

Implikasjoner for politisk føring utifra funnene i denne studien bør være preventive tiltak for å opprettholde en robust familiestruktur. Økt fokus på forskning med grundig og langsiktig rekkevidde, og som kan være rådgivende for barne- og familiepolitikken som blir ført i Norge, vil være av stor nytte. Dette kan for eksempel være et Institutt for samlivsforskning som tar for seg relevante implikasjoner av familie-politikken som til enhver tid blir ført. Per i dag spesielt hvilken omkostning en veldig åpen og fri familiepolitikk har for individ og samfunn både på lang- og kort sikt. Det samme organet kan også tenkes å legge til

rette for å nå ut til hver enkelt familie i et lavterskeltilbud med forebyggende samlivskurs, kurs om barn- og ungdommers positive utvikling samt kanskje til og med et «kurs i ungdom» for foreldre med barn i tenårene. Et annet politisk tiltak kan være å gjøre det lettere særlig for kvinner å arbeide deltid, slik at foreldre føler seg mindre forpliktet til å prioritere arbeid fremfor familie.

Når det gjelder videre praksis utfra funn i denne studien, er det ikke grunnlag for å iverksette intervensjoner spesielt rettet mot ungdommer av skilte foreldre med fokus på å øke tilgang på utviklingsressurser. Ungdommer bør likevel fremdeles ha tilgang til en rekke ressurser, både interne- og eksterne. I og med at det tyder på at alle ungdommer kan ha positivt utbytte av både interne- og eksterne ressurser, er det grunn til å holde frem allerede eksisterende tilbud, både i det offentlige (skoler og den offentlige debatt) og det private (frivillighet og fritidstilbud) for å fremme positiv ungdomsutvikling. Selv om interaksjon mellom familiestruktur og utviklingsressurser i denne studien ikke viser en signifikant evne til å predikere tristhet, er det nærliggende å tro at en stabil familiestruktur der begge foreldre bor sammen, i praksis server ungdommene en mengde ressurser. Dette er kanskje hovedsakelig forbundet med eksterne ressurser som er mer strukturelle, men også interne ressurser. Det bør derfor fokuseres på å utruste familier og parforhold i og med at dette kan både utgjøre en positiv dynamikk i ungdommens mesosystem, men også fungere som direkte ressurser for ungdommene som beskytter mot psykososiale vansker og fører til økt livskvalitet. Sånn sett er dette allerede et mål fra barne- og familiedepartementet fremover, der det satses på kartlegging for å styrke familier på best mulig måte.

Videre, i klinisk psykologisk praksis, kan opplysning og kunnskap om den enkelte ungdom sine ressurser være til stor hjelp i psykologisk behandling og ha en forebyggende effekt for senere vansker. Klinikere bør derfor kartlegge konkret ungdommenes ressurser i anamnese og underveis i forløpet, og kanskje gjøre disse til en sentral del av behandlingen.

Videre kan dagens kommunepsykolog- vedtak utvides til å få en mer sentral rolle i skolen. Dette kan avlaste lærere og samtidig virke forebyggende dersom det opprettes flere skolepsykologer med arbeidsinstruks om forebyggende arbeid. På denne måten kan man plukke opp manglende ressurser og familieforhold som er uheldige for enkelte barn og ungdommer. Dette kan føre til at hjelp inntreffer tidligere, noe som kan gi gunstigere prognoser.

Regjeringen har uttalt at «For å få en bedre forståelse for politisk føring, skal det utarbeides en forståelse av familiens betydning både på samfunnsnivå og en signifikant faktor for samfunnsutviklingen, og også familiens betydning for det enkelte individ» (Regjeringen, 2019). Ressurser for ungdommer bør være et fokusområde i denne prosessen, ettersom ungdomsårene kan som vist tidligere være en formende og avgjørende periode i livet. Det er ikke bare viktig i selve ungdomsårene, men også for å sikre en positiv utvikling etter endt ungdomstid og inn i det voksne liv. På denne måten kan sunne og essensielle ressurser, det være seg i familie eller andre steder, bli videreført i generasjoner og sikre en positiv ungdomsutvikling. I og med at familie kan være en direkte og implisitt fasilitator for dette, bør det satses på økt forskning, bevissthet, politisk fokus og økonomisk bemidling for å investere i inngående kunnskap om familier og deres betydning for en god utvikling og god livskvalitet, både for dagens ungdommer og i generasjonene som kommer. I tråd med PYD-perspektivet er tiden inne for å «gjødsle» ungdommer med ressurser i deres umiddelbare miljø som en investering og sikre like muligheter, da en slik forebyggende tilnærming på sikt kan være en mer effektiv måte å forvalte ressurser på fremfor å drive brannslukning ved å sette inn tiltak kun for identifiserte risikogrupper.

Konklusjon

Selv om det ikke ble funnet en interaksjonseffekt som forventet, ble det funnet positiv sammenheng mellom familiestruktur og psykososiale vansker samt negativ sammenheng

mellom utviklingsressurser og psykososiale vansker, som forventet i hypotese 1 og 2. Færre av de som bodde med begge foreldre oppga at de kjente på tristhet og hadde hatt selvmordsforsøk sammenlignet med de som ikke bodde med begge foreldre. Ungdommer som opplevde å inneha flere utviklingskategorier uavhengig av boforhold, rapporterte mindre vansker. Dette er i tråd med det teoretiske rammeverket til positiv ungdomsutvikling, hvis fokus er at ressursene må komme alle ungdommer i hende, ikke bare de som er i risikogrupper. Både de som bodde med begge foreldre og de som ikke gjorde det har like stort utbytte av tilgangen til utviklingsressursene. Selv om det ikke var en interaksjonseffekt, ser det ut til at familiestruktur er en fasilitator for ungdommers opplevde utviklingsressurser. Videre forskning bør derfor fokusere på spesifikke familiestrukturer ungdommer befinner seg i: skilte foreldre, gifte foreldre, delt omsorgsrett, aleneforelder og steforelder, og den sammenheng med psykososiale vansker, e.g. atferdsvansker, sosiale vansker, tristhet og ensomhet.

Referanser

- Amato. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1269-1287. doi:DOI 10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x
- Amato, P. R. (1993). Children's Adjustment to Divorce: Theories, Hypotheses, and Empirical Support. *Journal of Marriage and the Family*, 55(1), 23-38. doi:10.2307/352954
- Amato, P. R., & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: a meta-analysis. *Psychol Bull*, 110(1), 26-46. doi:10.1037/0033-2909.110.1.26
- Benson, P. L. (2007). Developmental assets: An overview of theory, research and practice. In R. K. Silbereisen & R. M. Lerner (Eds.), *Approaches to Positive Youth Development* (pp. 33-59). London: SAGE Publications Ltd. .
- Berg Kelly, K., Ehrver, M., Erneholt, T., Gundeval, C., Wennerberg, I., & Wettergren, L. (1991). Self-reported health status and use of medical care by 3,500 adolescents in western Sweden. *Acta Paediatr Scand*, 80(8-9), 837-843. doi:10.1111/j.1651-2227.1991.tb11958.x
- Bergen, U. o. Positive youth development in a crossnational perspective. Retrieved from <https://www.uib.no/en/rg/sipa/pydcrossnational>
- Bohman, H., Laftman, S. B., Paaren, A., & Jonsson, U. (2017). Parental separation in childhood as a risk factor for depression in adulthood: a community-based study of adolescents screened for depression and followed up after 15 years. *BMC Psychiatry*, 17(1), 117. doi:10.1186/s12888-017-1252-z
- Bor, W., Dean, A. J., Najman, J., & Hayatbakhsh, R. (2014). Are child and adolescent mental health problems increasing in the 21st century? A systematic review. *Aust N Z J Psychiatry*, 48(7), 606-616. doi:10.1177/0004867414533834
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the Family as a Context for Human-Development - Research Perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723-742. doi:Doi 10.1037/0012-1649.22.6.723
- Bufdir. (2015, 25.03.2019). Barn og samlivsbrudd. Retrieved from https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Familie_omsorg_og_relasjoner/Barn_og_samlivsbrudd/

- Chen, B.-B., Wiium, N., Dimitrova, R., & Chen, N. (2017). The Relationships between Family, School and Community Support and Boundaries and Student Engagement among Chinese Adolescents. *Current Psychology*, 38(3), 705-714. doi:10.1007/s12144-017-9646-0
- Dumont, M., & Provost, M. A. (1999). Resilience in Adolescents: Protective Role of Social Support, Coping Strategies, Self-Esteem, and Social Activities on Experience of Stress and Depression. *Journal of Youth and Adolescence*, 28(3), 343-363.
- Evans, A. E., Sanderson, M., Griffin, S. F., Reininger, B., Vincent, M. L., Parra-Medina, D., . . . Taylor, D. (2004). An exploration of the relationship between youth assets and engagement in risky sexual behaviors. *J Adolesc Health*, 35(5), 424 e421-430.
doi:10.1016/j.jadohealth.2004.02.008
- FHI. (2018). Livskvalitet og psykiske lidelser hos barn og unge. Retrieved from <https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/psykisk-helse-hos-barn-og-unge/#forekomst-av-psykiske-lidelser-hos-barn-og-unge>
- Fulkerson, J. A., Story, M., Mellin, A., Leffert, N., Neumark-Sztainer, D., & French, S. A. (2006). Family dinner meal frequency and adolescent development: Relationships with developmental assets and high-risk behaviors. *Journal of Adolescent Health*, 39(3), 337-345.
doi:10.1016/j.jadohealth.2005.12.026
- Gadin, K. G., & Hammarstrom, A. (2000). School-related health--a cross-sectional study among young boys and girls. *Int J Health Serv*, 30(4), 797-820. doi:10.2190/K3EN-EAY9-GDTD-002Q
- Group, A. (2018). About Amesto Group. Retrieved from <https://www.amesto.com/about-amesto/>
- Helsedirektoratet. (2015). Teoretiske perspektiver på hvordan trivsel kan fremmes i skolen. Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell. Retrieved from <https://utdanningsforskning.no/artikler/teoretiske-perspektiver-pa-trivsel/>
- Johansen, A., Rasmussen, S., & Madsen, M. (2006). Health behaviour among adolescents in Denmark: Influence of school class and individual risk factors. *Scandinavian Journal of Public Health*, 34(1), 32-40. doi:10.1080/14034940510032158

- Kessler, R. C., Davis, C. G., & Kendler, K. S. (1997). Childhood adversity and adult psychiatric disorder in the US National Comorbidity Survey. *Psychol Med*, 27(5), 1101-1119. doi:10.1017/s0033291797005588
- Kommune, B. (2019). Helsestasjon for ungdom. Retrieved from <https://www.bergen.kommune.no/innbyggerhjelpen/barn-og-familie/helsetjenester-for-barn-og-unge/helsestasjon-for-ungdom/helsestasjon-for-ungdom>
- Kommune, B. (2020). Barne- og familiehjelpen. Våre tilbud. Retrieved from <https://www.bergen.kommune.no/hvaskjer/tema/barneog-familiehjelpen/vare-tilbud>
- Leffert, N., Benson, P. L., Scales, P. C., Sharma, A. R., Drake, D. R., & Blyth, D. A. (1998). Developmental Assets: Measurement and Prediction of Risk Behaviors Among Adolescents. *Applied Developmental Science*, 2(4), 209-230. doi:10.1207/s1532480xads0204_4
- Levy, S. (2019). Overview of Psychological Problems in Adolescents. Retrieved from <https://www.msmanuals.com/professional/pediatrics/problems-in-adolescents/overview-of-psychosocial-problems-in-adolescents>
- Lofthus, G. A., & Skorpen, F. (2016). To be in between: The meaning of PIS-divorce groups for children from divorced families. *Nordic Journal of Nursing Research*, 36(3), 161-167. doi:10.1177/2057158516638275
- Merikangas, K. R., He, J. P., Burstein, M., Swanson, S. A., Avenevoli, S., Cui, L., . . . Swendsen, J. (2010). Lifetime prevalence of mental disorders in U.S. adolescents: results from the National Comorbidity Survey Replication--Adolescent Supplement (NCS-A). *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 49(10), 980-989. doi:10.1016/j.jaac.2010.05.017
- Myklebust, J. O., Kvalsund, R., & Langøy, E. E. (2016). Tilpasning til voksenlivet - samspillet mellom generelle lærevansker, psykososiale vansker og spesialpedagogiske hjelpetiltak. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 19(03), 221-240. doi:10.18261/issn.2464-3076-2016-03-02
- Naevdal, F., & Thuen, F. (2004). Residence arrangements and well-being: a study of Norwegian adolescents. *Scand J Psychol*, 45(5), 363-371. doi:10.1111/j.1467-9450.2004.00418.x

- NHI. (2019). Selvmordsforsøk hos barn og ungdom, informasjon til foreldre. Retrieved from <https://nhi.no/sykdommer/barn/barnepsykiatri/selvmordsforsok-hos-barn-og-ungdom-til-foreldre/>
- NOVA. (2017). *Ungdata 2017. Nasjonale resultater*. Retrieved from Oslo:
- Novak, M., Ahlgren, C., & Hammarstrom, A. (2006). A life-course approach in explaining social inequity in obesity among young adult men and women. *International Journal of Obesity*, 30(1), 191-200. doi:10.1038/sj.ijo.0803104
- Nygren, P. (1996). *Utvikling og kvalitet i psykososialt arbeid*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Perales, F., Johnson, S. E., Baxter, J., Lawrence, D., & Zubrick, S. R. (2017). Family structure and childhood mental disorders: new findings from Australia. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 52(4), 423-433. doi:10.1007/s00127-016-1328-y
- Potrebny, T., Wiium, N., Haugstvedt, A., Sollesnes, R., Torsheim, T., Wold, B., & Thuen, F. (2019). Health complaints among adolescents in Norway: A twenty-year perspective on trends. *Plos One*, 14(1), e0210509. doi:10.1371/journal.pone.0210509
- Potrebny, T., Wiium, N., & Lundegard, M. M. (2017). Temporal trends in adolescents' self-reported psychosomatic health complaints from 1980-2016: A systematic review and meta-analysis. *Plos One*, 12(11), e0188374. doi:10.1371/journal.pone.0188374
- Prebensen, C., & Hegstad, R. (2017). *Livsmestring i skolen*
- For flere små og store seiere i hverdagen*. Retrieved from <https://www.lnu.no/wp-content/uploads/2017/01/lis-sluttrapport-1.pdf>
- Quatman, T., & Watson, C. M. (2001). Gender differences in adolescent self-esteem: an exploration of domains. *J Genet Psychol*, 162(1), 93-117. doi:10.1080/00221320109597883
- Regjeringen. (2019). Vil ha ny familiepolitikk. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/vil-ha-ny-familiepolitikk2/id2643127/>
- Regjeringen. (2020). Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnevern/id1058/>

- Shek, D. T., Dou, D., Zhu, X., & Chai, W. (2019). Positive youth development: current perspectives. *Adolesc Health Med Ther*, 10, 131-141. doi:10.2147/AHMT.S179946
- Siddiqui, R. Z., & Sultana, S. (2011). SINGLE PARENTING A RISK FACTOR FOR DEPRESSION IN ADOLESCENTS. *Pakistan Journal of Psychology*, 41(1). Retrieved from <https://search-proquest-com.pva.uib.no/docview/963671011?accountid=8579>
- SSB, S. S. (2018). Barn og unge i befolkningen
- Demografisk bilde av norske barn. Retrieved from <https://www.ssb.no/a/barnogunge/2017/bef/>
- Statped. (2019). Pedagogiske og digitale verktøy. Retrieved from <https://www.statped.no/laringsressurs/teknologitema/struktur-og-forutsigbarhet/struktur-og-forutsigbarhet/Sarlig-behov-for-struktur-og-forutsigbarhet/psykososiale-vansker/>
- Svartdal, F. (2018). Psykososial. Retrieved from <https://snl.no/psykososial>
- Thuen, F., Breivik, K., Wold, B., & Ulveseter, G. (2015). Growing up with one or both parents: The effects on physical health and health-related behavior through adolescence and into early adulthood. *Journal of Divorce & Remarriage*, 56(6), 451-474.
- Ulveseter, G., Breivik, K., & Thuen, F. (2010). Health-Related Adjustment of Adolescents in Various Postdivorce Family Structures With Main Focus on Father Custody With and Without a Stepmother. *Journal of Divorce & Remarriage*, 51(7), 379-395.
doi:10.1080/10502556.2010.504088
- Weitof, G. R., Hjern, A., Haglund, B., & Rosen, M. (2003). Mortality, severe morbidity, and injury in children living with single parents in Sweden: a population-based study. *Lancet*, 361(9354), 289-295. doi:10.1016/S0140-6736(03)12324-0
- WHO. (2020). Adolescent mental health. Retrieved from <https://www.who.int/news-room/factsheets/detail/adolescent-mental-health>
- Wium, N., & Dimitrova, R. (2019). Positive Youth Development Across Cultures: Introduction to the Special Issue. *Child & Youth Care Forum*, 48(2), 147-153. doi:10.1007/s10566-019-09488-7

Appendiks A

Utviklingskategoriene

	<i>Engelsk</i>	<i>Norsk</i>
Internal Interne	Positive identity Commitment to learning Positive values Social competencies	Positiv identitet Forpliktelse til å lære Positive verdier Sosial kompetanse
External Eksterne	Support Empowerment Boundaries and expectations Constructive use of time	Støtte Myndiggjøring Grenser og forventninger Konstruktiv bruk av tid

på engelsk og norsk.

Appendiks B

Utviklingsressursene på engelsk og norsk.

		<i>Engelsk</i>	<i>Norsk</i>
Internal resources Interne ressurser	Commitment to learning Forpliktelse til å lære	Achievement motivation School engagement Homework Bonding to school Reading for pleasure	Motivasjon til å lykkes Skoleengasjement Lekser Tilknytning til skolen Lese for nytelsen
	Positive values Positive verdier	Caring Equality and social justice Integrity Honesty Responsibility Restraint	Omsorg Likestilling og sosial rettferdighet Integritet Ærlighet Ansvar Tilbakeholdenhet
	Social competencies Sosial kompetanse	Planning and decision making Interpersonal competence Resistance skills Peaceful conflict resolution	Planlegging og beslutningstaking Interpersonlig kompetanse Ferdigheter til å motstå Fredelig konflikthåndtering
	Positive identity Positiv identitet	Personal power Self-esteem	Personlig styrke Selvtillit

		Sense of purpose	Opplevelse av mening/hensikt
		Positive view of personal future	Positivt syn på egen fremtid
External resources	Support	Family support	Familiestøtte
Eksterne ressurser	Støtte	Positive family communication	Positiv familiekommunikasjon
		Other adult relationships	Forhold til andre voksne
		Caring neighbourhood	Omsorgsfullt nabolag
		Caring school climate	Omsorgsfullt skolemiljø
		Parent involvement in schooling	Foreldres grad av involvering i skolegang
	Empowerment	Community values youth	Nårmiljøet setter pris på ungdom
	Myndiggjøring	Youth as resources	Ungdom som ressurser
		Service to others	Tjenestevillig for andre
		Safety	Sikkerhet
	Boundaries and expectancies	Family boundaries	Grenser i familien
	Grenser og forventninger	School boundaries	Grenser på skolen
		Neighbourhood boundaries	Grenser i nabolaget
		Adult role models	Voksne rollemodeller
		Positive peer influence	Positiv påvirkning fra likemenn
		High expectations	Høye forventninger
	Constructive use of time	Creative activities	Kreative aktiviteter
	Konstruktiv bruk av tid	Youth programs	Ungdomsprogrammer
		Religious community	Religiøst miljø
		Time at home	Tid tilbragt hjemme

